

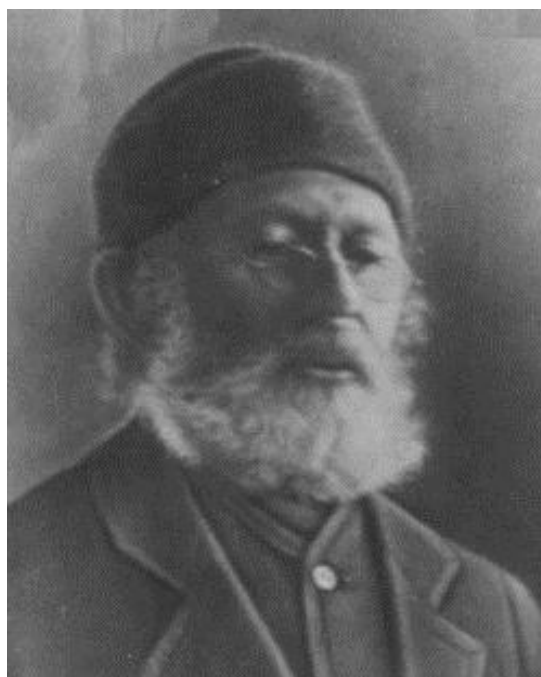
Anders Petter Brusman 1821-1897

en krönika av Mats Brusman

Anders Petter Brusman

Anders Petter Nilsson Brusman föddes på Bokö i den Östgötska skärgården en novemberdag år 1821.

Han var son till kronolotsen Nils Svensson, och hans förfäder hade verkat som lotsar på ön i flera hundra år. Meningen var väl att även Anders Petter skulle ta över efter sin far en dag, men ödet ville annorlunda...

Innehåll

<i>Inledning</i>	5
<i>Ungdomsåren i skärgården 1821-1850</i>	7
<i>"Vi brusar inte dit!" - I flottans tjänst 1851-1862</i>	10
<i>Orgeltramparen i Gropstugan 1862-1880tal</i>	17
<i>De sista åren: 1890-talet</i>	28
<i>Sagornas och sägnernas tid</i>	32
<i>Anders Petters familj</i>	36
<i>Barnen</i>	36
<i>Släktingarna</i>	58
<i>Förfäderna</i>	63
<i>Minnet av Anders Petter och hans tid</i>	64
<i>Källor</i>	65
<i>Tack</i>	68
<i>Bilaga 1 – kartor</i>	69
<i>Bilaga 2 – Anders Petters anor</i>	70

Inledning

När jag var barn på sjuttioalet var jag ibland på besök hos min farfar och farmor i Hannäs i gränstrakterna mellan Östergötland och Småland. Liksom i de flesta svenska hem hängde släktfotografier på väggarna, och en bild föreställde en allvarsam äldre man med ganska stort skägg. Jag visste så mycket att han hette Anders Petter och hade en vag aning om att han var min farfars farfar. Min far hade också berättat för mig att han hade tre fruar, något som i mina barnaöron lät väldigt komiskt, då min lyckliga barndom i stort sett var fri från skilsmässor och för tidiga dödsfall.

Ett tiotal år senare dök Anders Petter upp igen. Om inte i egen person, så ändå betydligt mer påtagligt än på det gryniga 1800-talsfotografiet. Jag blev kontaktad av en kvinna som hade besök av en utbytesstudent från USA, vilken sade sig vara släkt med den svenska släkten Brusman. Detta fann jag mycket märkvärdigt, cyklade dit och träffade Mark Anderson från Illinois, vars farfars far Conrad Anderson var bror till min farfars far, Gottfrid Brusman, i vilkens knä jag själv suttit som tvååring. Kvinnan som ringde, och som bodde bara någon kilometer från mitt hem, hette Ingegerd Suu och visade sig också vara en släkting. Hennes mormor var dotter till min farfars farmor, och således styvdotter till Anders Petter Brusman.

Plötsligt hade min släkt växt betydligt, både numerärt och geografiskt, och jag började bli uppriktigt nyfiken på vår gemensamma källa. Vilka var förfäderna på de gamla fotografierna egentligen? Varför hade Conrad flyttat till Amerika? Varför gifte sig Ingegerd Suus mormors mor med den tjugotvå år äldre, halvt invalidiserade änklingen Anders Petter Brusman? Varför blev Anders Petter båtsman och var kom namnet Brusman ifrån? Lyckligtvis fanns fortfarande människor som kunde svara på många av mina frågor. Min farfar och hans syskon kunde berätta åtskilligt som de fått sig till livs av sin far och sin farmor. Jag fick kontakt med fler avlägsna släktingar, fler ättlingar till Anders Petter, och bilden av honom och hans tid blev skarpare och skarpare. Samtidigt krympte tiden ihop och 1800-talet var plötsligt mycket närmare än det varit tidigare. Jag minns fortfarande "wow"-känslan när jag kom underfund med att jag som barn suttit i knät på en människa som själv i sin barndom suttit i knät på en person född på 1700-talet!

När jag inte längre hade några frågor att ställa till alla dem som mindes, dök jag ner i arkiven. Jag följde Anders Petter genom åren, från plats till plats och var med vid hans bröllop och då hans barn föddes. Jag vandrade bakåt och hittade hans farfar och hans farfars farfar. Jag gick igenom mönstringsprotokoll och bouppteckningar. Till slut satte jag mig ner för att försöka

sätta samman allt jag funnit. Detta var 1992 och efter bara något år insåg jag att min sammanställning lämnade lika många frågetecken som utropstecken och att den innehöll en del galna gissningar och rena felaktigheter. Jag jobbade vidare på att försöka räta ut alla frågetecknen, bara för att upptäcka att nya hela tiden dök upp vid horisonten. Hela tiden kom jag dock närmare och närmare min farfars farfar.

Tjugo år senare har jag ännu inte lyckats skriva färdigt berättelsen om Anders Petters liv, och inte heller lär jag väl komma att göra det heller på det sätt som jag tänkte mig då, 1992. En del frågetecken har rätats ut men ersatts av många nya. Mycket är fortfarande outrett och även om många av trådarna i väven är förhållandevis enkla att nysta upp, tar det alltid tid att nysta, och man vet aldrig riktigt när tråden tar slut. Denna skrift gör inte anspråk på att vara någon slutgiltig biografi över Anders Petter Brusman. Kanske kommer det en samling nya trådnystan om ett par år. Kanske kan någon annan bli inspirerad att själv börja nysta. Kanske har någon redan en del trådstumpar liggande att knyta ihop med. Hursomhelst hoppas jag att denna skrift ger bilden av en man som levde ett ganska hårt och vanligt liv i Östergötland för drygt ett sekel sedan. En man som, liksom alla andra våra förfäder, haft inverkan på hur vi tänker och lever idag. Särskilt på oss som är hans barnbarn, barnbarns barn, barnbarns barnbarn och barnbarns barnbarns barn...

[Denna version är snabbt sammanställd julen 2012. Det finns kompletteringar att göra och framför allt skulle jag vilja skriva om texten från början vad gäller det språkliga, men jag inser att jag varken har tid eller lust att göra mer åt det här just nu. Så här är nu texten i alla fall... /Mats]

Ungdomsåren i skärgården 1821-1850

Ett gammalt lotshemman

Bokö är en av de sydligaste öarna i Östergötlands och Gryts skärgård. Den ligger ganska långt in i skärgården, och idag hänger den samman med den större ön Stora Ålö. Bokö har haft en fast befolkning långt tillbaka i historien, och under många århundraden har den, med sitt strategiska läge utanför Valdemarsvikens inlopp, varit en bas för lotsverksamheten i skärgården.

I början av 1800-talet fanns fyra lotsar med familjer på ön. En av lotsarna vid den här tiden hette Nils Svensson. Han var lotsålderman på ön. Denna innebar att han var ett slags förman för de andra lotsarna, och har ingenting med hans ålder att göra - han blev bara 42 år. Nils var född på ön och var den femte generationen i en lotsfamilj som verkat på ön sedan 1600-talet. Nils farfars farfar, Sven Hansson, kom antagligen dit som lotsdräng på 1670 eller 1680-talet, och yrket gick sedan i arv från far till son på ön, under seklerna som följde. Det var givetvis tänkt att även Nils son en gång skulle efterträda honom. Nils var gift med en flicka från Andrakö - numera Axelsö - i S:t Anna. Hon hette Stina Cajsa Andersdotter och var åtta år yngre än Nils. En son hade de fått och därtill två döttrar som Nils säkert tänkte på som blivande lotshustrur på någon av grannöarna.

Men någon gång måste tingens läge förändras, och även den längsta och starkaste kedja har ett slut och en länk som inte griper in i nästa. Hösten 1831 blev den 42-årige Nils Svensson plötsligt sjuk och dog. Vi vet inte mycket om Nils och hans liv, och får lita till pastor Adlertz när han skriver i Gryts begravningsbok att Nils Svensson i Bokö avlidit av vattensot den 29 november. Vattensot är en gammal sjukdomsbeteckning som syftar på vätskeansamlingar i kroppen, så kallat ödem. Det går alltså inte med ledning av detta att sluta sig till vad Nils dog av, utöver att det tycks röra sig om sjukdom.

Som lots i statens tjänst hade Nils förfogat över en fjärdedel av Bokös ägor. Jordbruket och fisket hade varit familjens huvudsakliga försörjningskälla på ön. Vintern 1831-1832 fick Nils änka Stina Cajsa och barnen Anders Petter, 10 år, Carolina, 7, och Inga Stina 3, bo kvar på Bokö, men till våren fick de lämna ifrån sig jorden de brukat till andra som tog över jordbruket och lotsningen.

Familjen splittras

Stina Cajsa och barnen blev tvungna att lämna ön där de levt sina liv, och söka sin försörjning på fastlandet. Stina Cajsa flyttade till Strömsnäs, ett torp på Vångsten Björngårds ägor i Gryt. Kanske var torparfamiljen vänner eller släktingar som förbarmade sig över änkan och småbarnsmamman, kanske fanns det här helt enkelt ett behov av och utrymme för hjälp i arbetet med mat och husrum i utbyte. Hursomhelst blev Stina Cajsa och barnen bara kvar i Vångsten ett år. 1833 fick Stina Cajsa en tjänst på Breviksnäs och flyttade dit med döttrarna. Anders Petter som skulle fylla tolv denna höst, ansågs nu gammal nog att lämna föräldrahemmet - eller vad som fanns kvar av det. I Stina Cajsas bekantskapskrets fanns den 26-åriga Anna Stina Jönsdotter. Kanske hade Stina Cajsa lärt känna henne under året i Vångsten. Anna Stina skulle detta år flytta till Fågelvik i Tryserum socken, och gifta sig med sin fästman, torparen och fiskaren Nils Henrik Rönnlund. Bland fiskarna i Fågelvik hade man behov av arbetskraft, och tog gärna emot en tolvårs pojke som inte var så stor i maten men kunde vara behjälplig med att dra not över isen på vintrarna.

När Anna Stina flyttade till Fågelvik tog hon med sin Anders Petter. Arbetet på fågelvik var hårt för en tolvåring. Det var tungt att dra de stora notarna fulla med fisk på fjärdarnas svarta is. Kosten var ensidig och kanske inte den mesta lämpliga för ett barn. Anders Petter fick samma mat som alla fiskarna åt - och den enda som fanns att tillgå - salt sill och brännvin. Anders Petters mor och systrar blev kvar på Brevik till 1837. Detta år gifte sig Stina Cajsa med båtsmannen Stefan Månsson Brusman, och flyttade in i båtsmanstorpets Fråstad i grannsocknen Börrum. Carolina var vid det här laget tretton år gammal och lämnade snart båtsmanstorpets för att tjäna som piga på Uvmarö vid Norra Finnö.

År 1844 kom hon till Ramsdal på fastlandet. Inga Stina bodde kvar hos modern och hennes nye make i Börrum. År 1839 födde Stina Cajsa sonen Adolf Filip. Året därpå insjuknade Inga Stina, antagligen i lungdoter eller möjligen i lunginflammation, och dog snart, elva år gammal. Anders Petter blev kvar i Fågelvik till år 1839, då han flyttade till Harstena, 18 år gammal. På Harstena bodde Anders Petters moster, Maria Helena, som var gift med fiskaren Olof Olofsson. I fyra år bodde Anders Petter hos sin moster och morbror. År 1843 finns han enligt husförhörslängden i en annan gård på ön. Här, hos Sven Berntsson Östling, träffade Anders Petter år 1844 en piga från Loftahammar som skulle komma att förändra hans liv.

En skärgårdspojke i livets skola

Vad sysslade då Anders Petter med under sin tonårstid? Egentligen var det nog en rätt gedigen utbildning han fick under åren på Fågelvik och Harstena; den utbildning en yngling i hans situation kunde tänkas behöva. Han lärde känna livet i den östgötska skärgården. Han fick lära sig om hantverk, jordbruk, jakt och fiske. Men framför allt fick han lära känna havet och hur man handskas med detta mäktiga element. Antagligen var Anders Petter borta från

öarna under längre perioder. Kanske fick han följa med på fiske långt ute i havsbandet. Kanske var han denna tid också med som skeppsgosse på något handelsfartyg, och fick se de stora hamnstäderna nere på kontinenten. Då Naders Petter många år senare antogs som båtsman, förelåg meriten att han var "befaren vid coopvardis", det vill säga att han varit till sjöss med handelsflottan. Kanske hände detta under hans tid på Fågelvik och Harstena.

Enligt den muntliga traditionen fick Anders Petter också prova på sina förfäders yrke, lotsandet, under tiden på Harstena. Ön Harstena var ingen lotsplats, men på Håskö inte långt därifrån fanns vid denna tid en lotsstation med en lots vid namn Anders Östling. Denne Anders var infödd på Håskö och tio år yngre än Anders Petters husbonde Sven Östling. Kanske var Sven och Anders bröder, och kanske var det i så fall på Håskö Anders Petter fick chansen att arbeta som lotsdräng.

Eva

Man kan möjligen ana en viss skepsis och indignation över ungdomens levnadssätt i pastor Adlertz anteckning i husförhörslängden 1844, att drängen Anders Petter Nilsson "uppgifvit sig vara förlåvad med Eva Andersdotter". Eva hade samma år kommit till gården som piga. Hon kom då närmast från Anders Petters barndomsö Bokö, men var född i Loftahammar, dotter till fiskaren Anders Olofsson och hans hustru Ingrid Persdotter.

Den 10 april 1845 flyttade Anders Petter och Eva till Väderskär i Tjusts skärgård och gifte sig där i kapellet den 5 juli. Den 9 september föddes parets första barn, dottern Augusta, och samma höst flyttade familjen tillbaka till Gryt. De bodde nu ett år på Blankö på Stora Ålö ägor, innan de flyttade till Anders Petters barndomsö Bokö. Här arbetade Anders Petter antagligen som lotsdräng ett par år. I februari 1848 föddes sonen Viktor och strax därpå flyttade familjen till Borg strax utanför Valdemarsvik på fastlandet. År 1850 föddes sonen Gustaf.

"Vi brusar inte dit!" - I flottans tjänst 1851-1862

Båtsmännen i Börrum

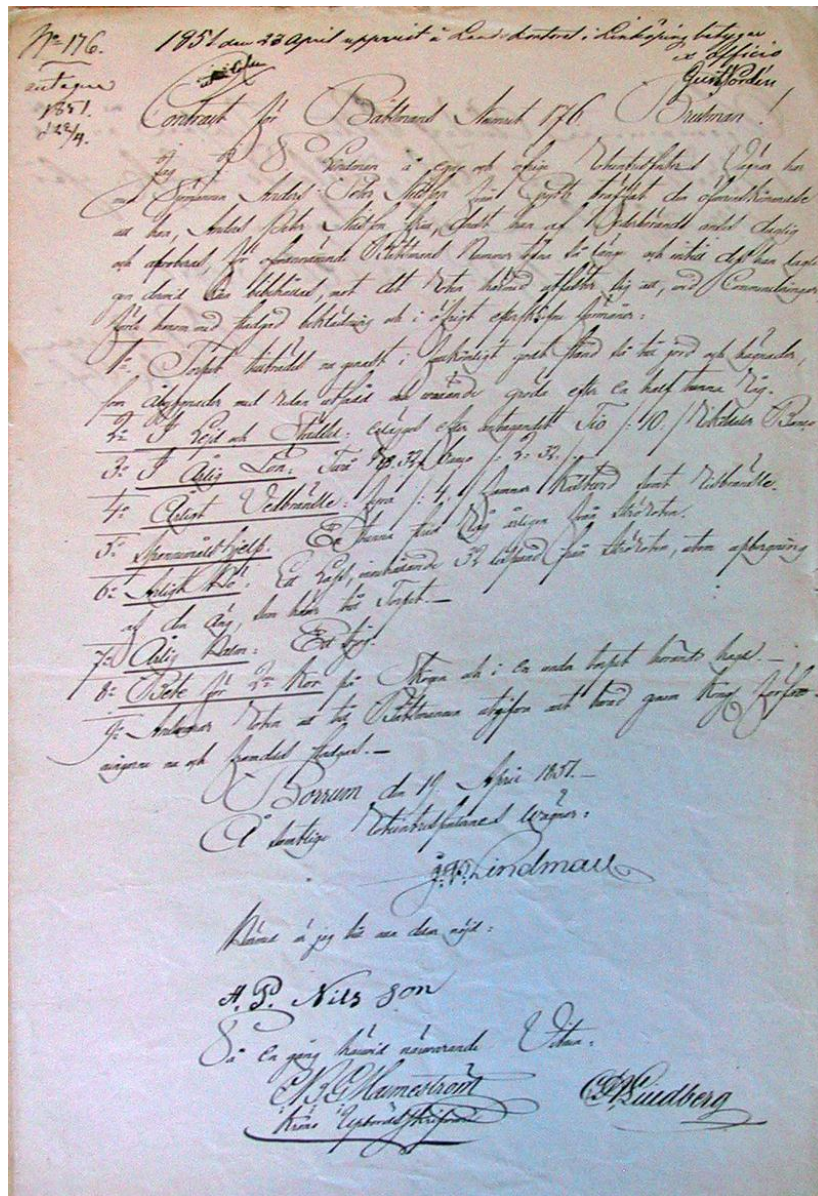
Anders Petters mor var, som tidigare nämnts, omgift med båtsmannen Stefan Brusman i Börrum. Då Stefan avgick med pension år 1842 hade han varit båtsman på roten i trettiofyra år. Rotebönderna ville ha Stefans son Johan Petter som efterträdare. Det var ju den smidigaste lösningen, eftersom roten hade ett visst försörjningsansvar för den avgående båtsmannen. Så kallad generalmönstring, där båtsmännens duglighet bedömdes, hölls vart femte år, och när Johan Petter reste till generalmönstringen 1847, blev han utdömd som "oduglig" till båtsman. Roten fick söka efter en annan båtsman, och Stefan Brusman fick flytta till den lilla Gropstugan, en liten backstuga under Nöstebo, vilken använts till att hysa gamla och fattiga under många år.

1840-talet var en dynamisk tid i Sverige. Ute i Europa rasade oroligheterna och gamla system revs upp. I Sverige var oroligheterna begränsade, men även här kan man tala om en revolution. Folkskolestadgan, fattigvårdslagar, skråtvångets avskaffande; allt hörde 1840-talet till. Samtidigt ställdes hela det gamla bondesamhällets ekonomi på ända, och befolkningsexplosionen ackumulerade en snabbt växande proletär arbetarklass. Båtsmansyrket, med anor äldre än det Karl XIs indelningsverk, vilket det sorterade under, förändrades också denna tid. Båtsmannen hade alltid haft en relativt framskjuten position i sockenlivet. Han deltog i sockenstämmor och andra sockenangelägenheter och hade ofta någon form av förtroendeuppdrag inom socknen vid sidan av tjänsten i flottan. Från 1815 och fram emot 1840-talets märks dock en förändring. Båtsmännen ramlar ner några pinnhål på den sociala stegen, samtidigt som det blir större omsättning på båtsmännen. Från indelningsverkets inrättande på 1680-talet och fram till Stefan Brusmans pensionering 1842, det vill säga under drygt 160 år, hade fem båtsmän tjänat på rote 176 i Börrum, alla med över trettio års tjänstgöringstid. Lika många båtsmän passerade på roten under de följande tjugo åren. Efter Stefans son Johan Petter följde en torparson från Drothem, Per Gustav Nervö, som stannade i tre år. Därefter kom Samuel Eklund, son till en pappersmakare på pappersbruket i Gärdserum. Denne slutade 1851 efter två års tjänst.

Anders Petter kommer till Börrum

Man får anta att det var Anders Petters mor och hennes make, den gamle båtsmannen Stefan, som stod för de vitsord som fick rotebönderna att förordna "sjömannen" Anders Petter Nilsson som ny båtsman i Börrum. Den 19 april 1851 skrev Anders Petter kontrakt med rotebönderna. Detta kontrakt, som finns bevarat i Landskontorets arkiv i Landsarkivet i

Vadstena, berättar en del om de ekonomiska villkor som gällde för Anders Petter och hans familj. Det kontrakt Anders Petter skrev på skiljer sig inte nämnvärt från de tidigare och senare kontrakt som skrevs på roten. Anders Petter fick vid tillträdet ett startkapital, "i lejd och städsel" som det hette, om tio riksdaler banco. Båtsmanstorpet stod redan tomt och det var bara att flytta in. Rotebönderna hade då redan sått tunna råg på åkern vid torpet, och för de kontanta medel han fått av bönderna köpte han antagligen ett par kor, kanske en gris och några höns. Detta skulle ge allt det som familjen skulle leva på som torpare; bröd, mjölk, fläsk, ägg etc. Utöver detta fick Anders Petter en årslön från roten, bestående av 2 riksdaler och 32 skilling banco i reda pengar, fyra famnar kastved och risbränsle, en tunna råg, ett lass hö och ett tjug halm. Under sommarhalvåret fick hans kor beta den äng som fanns vid torpet och även i skogen.

Båtsmanskontraktet från 1851

Även båtsmansuniformen skulle rotebönderna hålla med. Båtsmännen hade en "vardagsuniform" som bars som arbetskläder på övningar och hemma på torpet, och en "paraduniform" som användes vid mönstringar och i kyrkan på söndagarna.

En trästämpel med båtsmansnumret 176 hör till de få föremål som Anders Petter lämnat efter sig.

Nilsson blir Brusman

Båtsmansnamnet, Brusman, fick Anders Petter då han den 22 april mönstrades av chefen för Östgöta Båtsmanskompani och officiellt antogs av flottan som båtsman.

De första båtsmännen i Börrum kallades Rund eller Runder, men i början av 1700-talet dyker Bruse upp för att på 1740-talet ersättas av Brusman. Efterledet "-man" är vanligt bland båtsmansnamnen, och Brusman är givetvis ett passande namn på en båtsman på ett brusande hav. Någon mer raffinerad tanke finns antagligen inte bakom denna namnkonstruktion.

Båtsmansnamnet gick ju i arv mellan båtsmännen som innehade tjänsten. Båtsmännens barn brukade - åtminstone av prästerna - nämnas med faderns efternamn så länge de bodde hemma, men då flyttade hemifrån förlorade de båtsmansnamnet. En avsatt båtsman behöll dock i allmänhet sitt båtsmansnamn. Detta medförde att det i början av 1850-talet fanns inte mindre än tre före detta båtsmän med namnet Brusman i Börrum; Stefan, hans son Johan

Petter och den nyligen avgångne Samuel. Detta ska enligt en anekdot ha föranlett ett förslag om återgång till den gamla namnformen - Bruse - då Anders Petter Nilsson antogs som båtsman. Anders Petters kommentar till detta ska dock ha varit "Vi brusar inte dit!" Då föreslogs Borre. "Vi borrar inte dit!" Brusman då? "Det liknar åtminstone ett namn!" Denna anekdot nedtecknades av Anders Petters sondotter Sigrid Andersson på 1940-talet. Givetvis kan tankar på en namnändring ha förekommit, men mest beskriver nog anekdoten en faders/makes pondus och självständighet, samt hans känsla för släkt och tradition. Hans mor och styvfar hette ju Brusman. Borre var för övrigt ett äldre knektnamn vid torpet Hammaren i Börrum.

Båtsmanstorpet

Båtsmanstorpet som familjen flyttade in i hette Fråstad och hade iordningställt åt Anders Petters styvfar Stefan omkring 1810, sedan dennes företrädare, Gudmund Gudmundsson Brusman, fått bo kvar i det gamla båtsmanstorpet Bäckén efter pensioneringen. Torpet Fråstad byggdes om och moderniserades på 1850-talet, antagligen precis innan Anders Petter med familj flyttade in, och standarden var nog därför inte den allra sämsta för en torparfamilj. Torpet bestod av förstuga, storstuga och kök, och dessutom fanns en vind som sommartid kunde användas som sovrum.

Torpet låg - och ligger för övrigt ännu idag (1998) - någon kilometer sydost om Börrums kyrka, med bara något hundratal meter till närmaste granntorp.

Torpet Fråstad på 1990-talet

Tiden som båtsman

Anders Petter tjänade som båtsman i elva år. Han antogs som trettioåring - en relativt hög ålder för en nyrekryterad båtsman - och avskedades fyrtioett år gammal 1862, sedan han skadat benen i tjänsten.

Under båtsmansåren hann det hända en hel del i Anders Petters hem. Eva födde ytterligare två söner, August år 1854 och Adolf, år 1856. Livet som båtsman innebar ett slitsamt jordbruksarbete på torpet för familjens försörjning, med jämna mellanrum avbrutet av båtsmanstjänstgöring vilket innebar övningar och mönstringar i Söderköping eller - vart femte år - på örlogsbasen i Karlskrona.

Anders Petter besökte antagligen örlogsbasen tre gånger under sin tid som båtsman; 1852, 1857 och 1862, då generalmönstring hölls där. Protokollen från generalmönstringarna berättar att vid generalmönstringen 1852, då Anders Petter för första gången stod inför mönstringsförrättaren, var hans främsta merit att han varit till sjöss - "befaren vid coopvardis".

Vid 1857 års mönstring är Anders Petter 35 år gammal och kallas "sjövan".

Evas sjukdom och död

År 1857, då Anders Petter var i tjänst i Karlskrona, blev Eva sjuk hemma i båtsmanstorpet. Fem barn hade Eva och Anders Petter vid denna tid. Augusta som var äldst var tolv år gammal och minstingen Adolf skulle fylla ett år till sommaren. Från Börrums gård sände man en piga till Fråstad för att hjälpa den sjuka och ta hand om barnen. Eftersom man förstod att Eva var illa där, sändes bud efter Anders Petter, som genast begav han sig hemåt då han fick beskedet.

En av centralpunkterna i den ännu idag levande hörsäggen kring Anders Petter Brusman, är hans vandring från Blekinge till Östergötland på vårvintern 1857. Enligt den sorgliga historien, som har berättats genom fyra generationer, företog Anders Petter hemresan till fots från Karlskrona för att komma fram så fort som möjligt. Trots detta hann han inte hem i tid. Då han passerade kyrkogården såg han där en nygrävd grav, förstod att han kom för sent, och begav sig gråtande hem till barnen.

Det finns förstås anledning att ta detaljerna i denna berättelse med en nypa salt. Rimligheten i påståendet att han gick hela vägen från Karlskrona till fots kan till exempel diskuteras. Jag betvivlar inte att detta var det givna alternativet i Anders Petters situation, men det borde vara rimligt att räkna med en och annan skjuts utmed vägen. Vad man också kan fråga sig är hur det kom sig att han passerade kyrkogården på vägen. Gjorde han det skulle han ha kommit från nordväst, alltså från Söderköpingshållet. Det naturliga om han färdats

landvägen vore väl att resa utmed kusten och komma till Börrum söderifrån, via Häljelöt? Fick han kanske åka med en båt till Söderköping? Jag har inte kontrollerat isförhållandena i början av mars 1857, men rent spontant känns sjövägsalternativet lite långsökt - om än fullt möjligt. Det finns ett troligare alternativ som i och för sig förstör historien om Anders Petters långa fotvandring. De år generalmönstring hölls i Karlskrona, gick det i allmänhet till så att Östgöta Båtsmanskompani samlades i Söderköping, för att därifrån göra en gemensam färd till Karlskrona. Antagligen hölls kompaniövningar i Söderköping före "nedmarschen". Själva generalmönstringen hölls i allmänhet under sommarmånaderna i Karlskrona. Med detta i åtanke ligger det nära till hands att tänka sig att Anders Petter begivit sig till Söderköping i januari-februari för övningar och förberedelser inför sommarens generalmönstring. I så fall befann han sig troligen i Söderköping i början av mars då han fick beskedet om Eva. Gick han från Söderköping så passerade han givetvis Börrums kyrkogård på vägen.

Om Evas sjukdom och död vet vi bara att hon drabbades av en lungsjukdom och dog den sjunde mars. Tuberkulos eller lunginflammation är väl det man i första hand kan tänka sig. Hon kan ju mycket väl ha varit sjuk tidigare, men hastigt blivit sämre i februari-mars. Enligt generalmönstringsrullan var Anders Petter verkligen i Karlskrona 1857, datumet är dock okänt. Stämmer min tes så återvände han till tjänsten och reste till Karlskrona sedan han förvissat sig om att Eva redan var död och att barnen var i goda händer. Kanske hade han inte stort val om han ville behålla tjänsten och torpet.

Beträffande barnens omvårdnad hade ju, som nämnts ovan, Börrums gård ombesörjt saken genom att sända dit en piga som förstod sig på att sköta småbarn.

Lovisa

Pigan som tog hand om barnen i Fråstad hette Lovisa Larm, var fyrtiotvå år gammal och kom från Hannäs socken där hennes far, Petter Larm, var livgrenadjär i Sjöändan, Larum. Innan hon kom till Börrums gård hade hon varit piga i Askesum, Skällvik. Där hade hon blivit med barn två gånger, men gift hade hon inte blivit. Hennes son Gustav Adolf var nu sjutton år och arbetade som dräng i Askesum. Den yngre sonen, Filip, var åtta år och följde med sin mor till Börrum och Fråstad. Lovisa stannade kvar i Fråstad hela sommaren 1857 och faktum är att hon blev kvar där resten av sitt liv. På hösten friade Anders Petter till henne och de vigdes i Börrums kyrka den 25 oktober.

Nästan exakt ett år efter Anders Petters och Lovisas bröllop blev Anders Petters mor änka, då hennes make, den sextioettårige före detta båtsmannen Stefan Brusman hittades hängd i oktober 1858. Stefan hade tagit tjänst som båtsman 22 år gammal redan 1809 och var i tjänst ända till 55 års ålder. Efter som han med tre års marginal kvalificerat sig för den pension som betalades ut efter trettio tjänsteår, kvitterade han därefter ut åtta riksdaler om året från

kronan. Sedan 1847 bodde han och hustrun nu i den lilla backstugan Gropstugan, vilken av allt att döma under andra halvan av 1800-talet hamnat på ägor som tillfallit Börrums säteri. Sedan Stefan gått bort bodde Stina Cajsa själv kvar i stugan, men den skulle snart komma att hysa flera släktingar till henne.

Orgeltramparen i Gropstugan 1862-1880tal

Då Anders Petter gift sig med Lovisa hade han hustru och fem barn att försörja och arbetade vidare som båtsman under ytterligare några år. Vid något tillfälle, oklart när, ska Anders Petter ha drabbats av den fot- eller benskada som ska ha givit honom rörelsehinder för resten av livet. Enligt vad som berättas var han på äldre dagar hänvisad till att använda käpp för att ta sig fram. I en del berättelser heter det att han till och med gick med två kryckor – se berättelsen om isflaken längre fram – men frågan är vilken omfattning handikappet hade, i synnerhet som det tydligen inte hindrade honom att trampa orgeln i Börrums kyrka. Mer om detta längre fram.

Möjligen blev Anders Petter skadad just vid tjänstgöringen i Karlskrona 1862, eller så hade han fått skadan tidigare. Hur som helst beslutades det vid 1862 års generalmönstring i Karlskrona att Anders Petter inte längre kunde fortsätta som båtsman. ”Afskedas till följd av kroppsskada” heter det i generalmönstringsrullan. Efter drygt elva år som båtsman stod han nu utan försörjning och riskerade dessutom att stå utan bostad då en ny båtsmansfamilj så småningom skulle behöva flytta in i båtsmanstorpets Fråstad. Den nye båtsmannen, Adolf Sundqvist, tillträdde tjänsten och båtsmanstorpets redan samma år, 1862 men Anders Petters familj fick bo kvar i Fråstad i ytterligare några år. Antagligen fick de flytta till ”undantagsstugan” vid Fråstad, vilken förmodligen låg några hundra meter norr om båtsmanstorpets och i någon husförhörslängd kallas ”Brustorp”.

Vi vet inte mycket om vilket trauma detta innebar för Anders Petter och hans familj. Kanske medförde det sömnlösa nätter och konstant oro för barnen och för framtiden. Eller så fann Anders Petter förtröstan i lokalsamhället och i de nätverk han faktiskt hade där – kanske fanns det en plan och ett ansvar för hur socknens avskedade båtsmän skulle tas omhand. Hursomhelst tycks såväl bostads- som försörjningsfrågan ha ordnat sig hjälpligt, vilket jag återkommer till längre fram.

Sju år fick Lovisa och Anders Petter tillsammans. Lovisa hade redan passerat fyrtio när hon kom till Fråstad men i december 1860 hade hon fött sin tredje son, Ferdinand, som blev hennes och Anders Petters enda gemensamma barn. Sommaren 1862 fyllde Lovisas son Filip tretton år. Det vanligaste var att barnen flyttade hemifrån vid fjorton års ålder, efter konfirmationen. Att Filip bara var tretton när han flyttade kan möjligen vara en effekt av att Anders Petter fick lämna båtsmanstjänsten och att familjen fick det mer knapert. Filip flyttade tillbaka till Skällviks socken, som han och modern kommit från fem år tidigare. Filips bror Gustav Adolf, som vid det här laget var över tjugo år gammal, hade arbetat kvar vid Askesum i Skällvik till 1859 hade han flyttat till Skönberga. En gissning är att den nio år

yngre brodern Filip nu var välkommen att komma och arbeta på samma gård men hur det var med den saken, liksom bröderna Larms vidare öden och äventyr, lämnar jag till andra att reda ut.

Döden slår åter till

När Ferdinand var tre år gammal blev hans mor sjuk i tuberkulos. Familjen, som då sedan ett par år bodde i Gropstugan, bestod nu av minst sex personer. Anders Petters två äldsta barn, Augusta och Viktor var nitton respektive sexton år gamla och hade lämnat hemmet för att försörja sig på egen hand i omgivningarna. Augusta hade efter konfirmationen tagit tjänst som piga på Börrums säteri och Viktor, som konfirmerats i maj 1863, hade fått tjänst på Sjögerums Gästgivaregård i Börrum. Äldste hemmavarande sonen var nu Gustav som skulle fylla fjorton samma höst och som flyttade hemifrån året därpå. Där fanns också August som var tio, Adolf, åtta år, och minstingen Ferdinand som alltså skulle bli fyra till hösten. Därutöver Lovisa och Anders Petter.

Lovisa dog i sviterna av tuberkulos i juli månad 1864. Vad blir kvar av en människas liv då hon försvinner? Först och främst minnen förstås. Minnen som med tiden förbleknar och kanske försvinner helt då de som mindes personen också försvinner. Därefter finns det skrivna ordet kvar. I något fall nedtecknade minnen och berättelser, kanske av personen själv eller av någon som stod henne nära. I de flesta fall består de skrivna ord som efterlämnas bara av alla de personuppgifter som lagras av olika instanser i syfte att upprätthålla samhällets alla funktioner och människans plats i detta. Sedan finns förstås alla de artefakter, pryglar, en människa samlar på sig under ett liv och sedan lämnar efter sig. 2000-talets människor lämnar förstås betydligt mer materiella ägodelar efter sig än en genomsnittlig person på 1800-talet, men samtidigt är det kanske inte så mycket som faktiskt finns kvar efter ett par generationer. Värdet hos många av de materiella ägodelar vi omger oss mer avklingar i takt med de historier som kopplas till dem. Det mesta är materialiserade minnen – utan sin historia är de värdelösa.

Två föremål som tillhörde Lovisa har bevarats för eftervärden. Det ena är en servettring i koppar med hennes initialer. Åtminstone har föremålet tolkats som en servettring av senare generationer, men kanske användes den till något helt annat. Av någon anledning finns den inte upptagen i den bouppteckning som gjordes vid hennes död. Kanske för att den inte tillmättes något värde, eller kanske för att den ansågs vara högst personlig med de ingraverade initialerna.

Det andra föremålet är betydligt mer skrymmande och finns också mycket riktigt upptaget i bouppteckningen: Lovisas vävstol. Denna vävstol skulle komma att spela en avgörande roll för Anders Petters och hans familjs framtid.

En väv som räckte livet ut

Enligt det muntliga historieberättandet kring familjen ska Lovisa vid sin död ha varit mitt uppe i en väv. Anders Petter behövde hjälp med att ta ner den ofullbordade väven, och hörde sig antagligen för på bygden på våren 1865, om det fanns någon som var hemma på vävstolar. Jonas Fredrik Jonsson i Stensveden, Hersebråta, hade en svägerska som skulle kunna hjälpa till med väven. Svägerskan, som hette Kristina Blomqvist, var tjugoett år och hade varit piga på en gård i Kuddby då hon blivit gravid. Nu befann hon sig hemma hos sin syster Anna i Stensveden, där även deras gamla mor Maria bodde, och där hade hon fött sin dotter i februari.

Så kom Kristina för att ta ner en väv ur en vävstol, men som hon själv uttryckte det många år senare – ”det var en väv som räckte livet ut!” Bara lite drygt tretton månader efter Lovisa Larms död gifte sig Kristina med änklungen Anders Petter. Ett symboliskt bildminne är bilden av den åldrade Kristina sittande vid den gamla vävstolen i Gropstugan 1923.

Kristina i Gropstugan 1923 (Nordiska museet; Etnologiska undersökningen, EU 38656. Foto J. Lindros

Denna bild är intressant på flera sätt, bland är det intressant hur den kom till. Fotografen J Lindros åkte på nittonhundratjugotalet omkring på den östgötska landsbygden och dokumenterade för Nordiska museets räkning den landskapskultur som nu snabbt trängdes undan av det nya seklet. (Bilderna är tagen i Gropstugan, Börrum år 1923 av och ingår i Etnologiska undersökningens samling (Nordiska museet).) Det var nog slumpen som gjorde att han hittade just till Kristinas stuga, och som gett oss chansen att få se delar av interiören i den lilla ryggåsstuga. Det gav även Gertrud Grenander Nyberg chansen att få studera en gammal vävstol, då hon 1975 skrev sin avhandling om lanthemmens vävstolar. Hon beskriver vävstolen på följande sätt:

"Från Hammarkinds härad stammar de vävstolar som verkar vara äldst i det insamlade materialet, den ena daterad 1810, den andra troligen från 1700-talet.(not 305) De tycks båda ha den äldsta typen av varpbomspärr, vilken ej eljest har påträffats i landskapet. Den sistnämnda vävstolen har fotograferats i bruk 1923 i en liten ryggåsstuga. Den har många drag som gör det troligt att den tillhör gruppen av de längst bevarade vävstolarna i Östergötland, där ingen vävstol med säker datering från 1700-talet är känd. Dessa drag är: varpbomspärrningen med en rak spärrkäpp, endast en sidobalk på varje gavel och den hela sittbänken. Dessutom saknas knäbom. Varpbommen är ej höj- och sänkbar. Bröstbommen är intappad i ståndare med rak ovansida."

Not 305: "[---] Ög 14 Hammarkinds hd, Börrum, (foto J. Lindros) EU 38656. Vävstolen har en vertikal stödslå på ena gaveln, trol. sekundärt ditsatt. Gavelarmarna är profilerade ytterst."

(Grenander Nyberg, Gertrud "Lanthemmens vävstolar - studier av äldre redskap för husbehovsvävning" (Nordiska museets handlingar nr 84, Stockholm 1975), sid 200-201, 371)

Men nu var det augusti 1865, och Anders Petter gifte sig för tredje gången. Vigsel lär ha följts av ett visst tassel och tassel på bygden. "Gubben" Brusman var ju dubbelt så gammal som sin brud, han var 44 och hon var 22. Dessutom hade hon nyss fått en dotter – en oäkting.

"Oäktingen" Josefina blev dock snabbt en i den Brusmanska syskonskaran, och att hon inte var Anders Petters biologiska dotter tycks inte ha spelat så stor roll. Familjen fortsatte att bestå av omkring sju personer. Äldste sonen Gustav fyllde femton samma år som fadern gifte sig och flyttade då hemifrån för att arbeta i Mogata, men sommaren 1867 fick familjen en ny medlem, Kristinas och Anders Petters son Konrad.

1867 var också generalmönstringsår för båtsmännen och båtsman Adolf Sundqvist fick fortsatt förtroende att inneha båtsmanstjänsten på rote 176. Möjligen kan Anders Petter ha haft en överenskommelse med rotebönderna att han skulle få bo kvar på Fråstad fram till nästa generalmönstring, det vill säga 1867. Hur som helst tycks familjen ha flyttat från Fråstad på hösten detta år. Nu flyttade de ett par kilometer österut, till den lilla ryggåsstuga där Anders Petters mor ännu bodde – Gropstugan.

Gropstugan

Gropstugan var en liten enkel ryggåsstuga ”som låg i en täck dal, sluttande ner mot en glittrande Östersjövik” – för att citera Adolf Anderssons barndomsminnen.

Då Anders Petter och Kristina med barn flyttade in där på 1860-talet bodde alltså Anders Petters mor Stina Cajsa där, men den hade haft ett antal invånare under de gångna åren. Gropstugan nämns för första gången i husförhörslängden för 1832-1847. Under denna tid beboddes stugan av ett antal fattighjon. Hösten 1847 flyttade Stefan Brusman, hans hustru Stina Cajsa och sonen Adolf Filip till Gropstugan. Då familjen kom till Gropstugan bodde där en fattig änka vid namn Stina Cajsa, född i Malexander 1782. Hon bodde kvar i Gropstugan till sin död 1855.

Efter Stefans död i oktober 1858, bodde Stina Cajsa ensam kvar i Gropstugan, men fick nu dela bostad med ett äldre par, Magnus Nyholm (f 1798 i Kuddby) och hans hustru Inga Danielsson (f 1797 i Rönö). Magnus Nyholm dog 1861 och hans hustru 1864. Efter detta flyttade alltså Stina Cajsas son Anders Petter med familj in i stugan. Detta skedde någon gång mellan 1865 och 1867, och med ledning av hur familjen är inskriven i husförhörslängden – Konrad tycks vara inskriven samtidigt som övriga – kan man sluta sig till att de antagligen flyttade 1867. Något annat som pekar på att de flyttade 1867 är att detta – som nämnts ovan – var ett generalmönstringsår. APs efterträdare Adolf Sundqvist hade visserligen antagits redan 1862, men man kan tänka sig att båtsmanssituationen sågs över 1867.

Stugan hörde till gården Nöstebo, en gård som lades öde någon gång i slutet av 1800-talet. Därefter låg stugan under Börrums gård.

Då Kristina och Anders Petter gifte sig fick Kristina stugan som bröllopsgåva av Börrums gård, eftersom man tyckte att det var storartat av denna unga flicka att komma och ta sig an

”gubben Brusman” och hans många barn. Dock var det endast stugan som var Kristinas, och inte marken. Kristina skulle ha rätt att bo kvar i stugan så länge hon levde.

Nödår och sorgeår

Anders Petters son Adolf var elva år när familjen flyttade till Gropstugan. Som vuxen skrev han ner en del av sina minnen från den här tiden. Efter Adolfs död blev dessa anteckningar refererade i den tidning – Barntidningen Senapskornet – han var med om att starta, och därigenom har vi fått möjlighet att ta del av flera detaljer om denna tid.

Under 1860-talet drabbades Sverige av missväxt som kulminerade i nödåren 1868-1869. Även Adolf hade minnen från de dåliga tiderna.

Hans ”nya mamma” skulle försöka mala ollon på hemkvarnen och baka bröd av. Det blev svart och mycket beskt. De hungriga små försökte tugga och svälja det, men – det ville ej gå. De gräto och försökte på nytt, men med samma resultat. Far kom in och fick se de smås ansträngningar. Då såg Adolf den första tåren i fars öga. ”Ge’ inte barnen det där, mor”, sade han, i det han gick ut och försvann i sin båt.

Då han sent på kvällen kom hem, hade han med sig en halv tunna korn och en halv tunna havre malat till mjöl. Nu blev det bröd av. Nog skulle många av B. S. små läsare klaga över sådant bröd och anse det kärvt och dåligt, men visst är, att det för Adolf och hans syskon var utomordentligt välsmakande.

Antagligen berodde det på nödåren att det dröjde ända till 1870 innan barnaskaran i Gropstugan åter växte. Den 29 april detta år födde Kristina dottern Anna. Samma år hade Adolf blivit tillräckligt gammal för att flytta hemifrån. Hans bror August hade flyttat ett par år tidigare.

Vid fjorton års ålder konfirmerades Adolf och kom samma dag ut i tjänst hos främmande människor. ”På min första plats undervisades jag i att svärja och mera dylikt ont”, berättade han. Som adertonårig yngling kom han då och då i tillfälle att höra Guds ord föreläsas och predikas, och Herrens Ande slog kraftiga slag på hans hjärta, som dock endast hade tillfälliga rörelser till följd. Han råkade i dåliga kamraters sällskap och deltog med liv och lust deras onda

upptåg under fruktlösa försök att släcka andens brännande törst i världens usla nöjen.

Under hans beväringsår fortsattes syndalivet som vanligt; mer än en gång hade han dock svårt att komma undan Herrens allvarliga, kärleksfulla rop:

”Var är du?”

Den plats Adolf talar om låg alldeles nästgårds med Gropstugan, nämligen en gård med det talande namnet Försök. Nåväl, Adolf kom så småningom i bättre sällskap igen, vilket framgår längre fram.

De fåtaliga uppgifter som finns från 1870-talet talar mest om sorg i det Brusmanska hemmet. Hösten 1872 födde Kristina en dotter som dog efter bara tre dagar. 1874 föddes dottern Maria Amalia, men tre år senare, hösten 1877, dog både hon och den knappt halvårsgamla Johanna Carolina med två dagars mellanrum. I kyrkboken har prästen noterat ”bröstsjukdom”. Kanske var det lunginflammation, kanske TBC.

År 1874 flyttade sonen Ferdinand hemifrån. Som sin bror Adolf började han sin bana som tjänstegosse i gården Försök.

I december 1879 föds så sonen Oskar, och drygt två år senare, i januari 1882, föds den siste i syskonskaran – Gottfrid. Kristina är nu trettioåttio år gammal, Anders Petter har hunnit bli sextioett och hans äldsta dotter Augusta har fyllt trettiosex.

Vardagsliv på 1860- och 70-talen

Även om kyrkböckerna talar om sjukdom och död, finns det också andra bilder från den här tiden. I Adolfs minnesbilder kan man skönja ett strävsamt och antagligen ganska lyckligt vardagsliv, även om det givetvis var tungt många gånger. Barnens vardag bestod av såväl lek som arbete, och leken minns Adolf med ett nostalgiskt leende.

”Jag blir så vek om hjärtat, då jag tänker på de ljuvliga barndomsminnena”, skriver han. ”Våra fäder hade i många led varit sjöfolk – lotsar – , det låg därför i blodet, att vi, pojkar, skulle idka sjöfart. Vår sjö bestod av en större fördjupning uppe på ett berg å högsta kullen. Vattnet i den sjön var i våra ögon härligare än alla vatten på jorden. Fartyg och båtar byggde vi själva. Det hände väl ibland, att båten krängde, då den nyss gått av stapeln, men –

vad gjorde det? Masten satt ju inte värre fast, än den kunde placeras om – sättas lite snett – så att det hela balanserade. Vi hade var sitt rederi och idkade livlig byteshandel. Varorna bestodo av sand, sten, gräs och tallkottar m. m.

Men det var inte alltid Adolf kunde ägna sig åt lek.

Tidigt fick Adolf börja göra nytta för sig. Fars arbetsförtjänst under vintern bestod i att göra fiskredskap, som han sedan sålde, och pojkarne fingo hjälpa till, så mycket de hunno, sedan de läst sina läxor. Kunde far förtjäna 50 öre om dagen, var han storbelåten. Gossarnas förtjänst brukade dock inskränka sig till 12 öre. Hanns ej det av far givna ”betinget” med under dagens lopp, blev det att fortsätta på kvällen vid skenet av tyrbloss, som då och då lades i den öppna spiseln och som höllo stugan både ljus och varm under de långa vinterkvällarna. Och då de små började bli sömniga och trötta, brukade far pigga upp dem med att sjunga eller berätta något om sina upplevelser under sina färder på land och hav.

Bilden av Anders Petter som en stor berättare återkommer från flera håll. Inte minst vidareberättade Kristina på gamla dar en del historier som kom från Anders Petter. Mer om detta längre fram.

Något annat man antagligen kan slå fast om Anders Petter är hans musikalitet. Till den muntligt traderade bilden av Anders Petter hör att han fick användning av sin goda sångröst: mer än en gång ska Anders Petter ha trampat på utan att orgeln började ljuda. Anledningen var att kantorn sov gott på sin stol och Anders Petter fick därför själv ta upp psalmsången. Kantorn vaknade då till liv på grund av Anders Petters kraftfulla stämman, heter det. Hemma fanns det också musik, berättar Adolf.

När lördagskvällen kom och klockorna klämtade helgsmål, avstannade arbetet helt hastigt, de små snyggades upp, och sedan far stämt sin kära psalmodikon och med sin vackra stämman sjungit en psalm fick någon av gossarna föreläsa kommande dags evangelium.

Vi får alltså av Adolf veta en hel del om hur vardagen såg ut på 1860- och 1870-talen. Även då det gäller hemmets materiella förutsättningar ger han en del ledtrådar.

I ett annat berg hade vi en lekstuga, som egentligen utgjorde hemmets härd. Där hade vi stolar, bänkar och bord samt skåp fulla med varjehanda dyrbarheter, bland annat en i vårt tycke mycket fin servis – små bitar av en sönderslagen vacker porslinsskål, som jag en vacker dag fick se i ett busksnår nere hagen. De voro i våra ögon så över all beskrivning granna med sina smakfulla blommor och fåglar. Hemma fingo vi nämligen mycket sällan se några porslinskärl, vi pojkar hade kopparskålar att äta ur, dessutom användes tenn- och lerkärl.

En annan källa som berättar en del om hur det såg ut i hemmen vid den här tiden är bouppteckningarna. Tre månader efter att Lovisa dog sommaren 1864, förrättades bouppteckning i Fråstad. Detta dokument är en god hjälp för att ge en bild av standarden i APs och Lovisas hem. Hur noggrann Anders Petter var när han redovisade hemmets lösöre för bouppteckningsförrättaren A P Jonsson och vittnet Anders Samuelsson, går givetvis inte att fastställa. Den bevarade servettring i koppar som bär Lovisas initialer finns som sagt inte med. Inte heller nämns några böcker, och åtminstone bibeln bör ha funnits i huset. Följande räknas upp som hushållets tillgångar:

1 guldring	1 mindre bykbalja
1 silverring	1 rinnbalja
	1 parti laggkärl
1 bleckkruka	1 baktråg
1 stop	1 vävstol (se kapitlet <i>Kristina</i> ovan!)
1 rivjärn	
1 tratt	1 säng
4 tallrikar	2 kuddar
3 kaffekoppar	2 lakan
1 smörask	1 lapptäcke
1 flaska	2 halmmadrasser
2 glas	3 mindre dynor
1 gryta	1 enkelt täcke
1 kokpanna	
1 stekpanna	1 spegel
	1 brödkorg
1 dragkista	1 borste
1 bord	½ dussin bordsknivar
1 väggur	1 sax
3 stolar	1 glasbricka
1 skjutsäng	
1 skåp	en eka
1 hörnskåp	samt en ko
1 kista	
1 skrin	

Jämför gärna med antalet föremål i ditt eget hem! Värt att notera är att de enda bestick som tas upp är sex stycken bordsknivar! Lovisas "gångkläder" räknas också upp i bouppteckningen.

1 ?? (Ett svårläsligt ord – möjligen står det "bunufs" Jag har inte lyckats ta reda på vad detta är. Ett ytterplagg kanske?)

1 svart klänning

1 bomullsklänning

1 ylleklänning

1 svart silkeskläde

1 förkläde

1 mössa

Uppräkningen säger ju en del om hur det såg ut i Anders Petters och Lovisas hem, men det säger också en del om familjens ekonomi.

Värdet av alla tillgångarna beräknades till 55 riksdaler och 60 skilling, men Anders Petter och Lovisa hade också skulder. Inspektorn på Börrums gård, Carl Olsen hade krav på hela 36:25. Dessutom var de skyldiga Anders Petters svåger Magnus Persson, ladugårdsarrendator på Ramsdal, 11:50, Anders Petters son Viktor i Sjögerum 5:-, drängen Alfred Pettersson i Korsnäs 3:-, August Jönsson i Nöstebo 3:-, Gustav Andersson i Försök 1:50, Carl Carlsson i Bäckén 1:75 samt auktionisten A G Mobäck i Bråta 3:75. Bouppteckningen kostade dessutom 1:50, vilket innebar att skulderna uppgick till 66:25.

För att få en uppfattning om pengavärdet vid denna tid, kan nämnas att en kubikfot havre år 1865 gick på 1 rdr, lika stort var fattigvårdens kontantstöd för kvinnor per dag. En kanna brännvin gick på 3 rdr, en överrock kunde man få för 12 rdr och ville man åka tåg – 3:e klass – från Stockholm till Malmö fick man punga ut med 17 rdr.

Minussaldot i bouppteckningen och den långa listan av fordringsägare skvallrar om att det var kärva tider i början av 1860-talet. Som framgår av Adolfs skildring av barkbrödsbaket ovan, var dock Anders Petter en man som lyckades ordna det för sin familj även då det var kärvt. Adolf är stolt över sin far:

En duktig arbetskarl var han ock. Det kanske bäst bevisas av, att då han vid 75 års ålder slöt sina dagar, fanns ingen skuld i hemmet, fastän han varit ofärdig under mer än hälften av sitt liv och därtill med sina alltid mycket små inkomster uppfostrade 13 barn.

Att Anders Petter var en man som kunde stå på egna ben bekräftas också av ett brev från ägaren till Börrums gård 1897: ”väl vet jag huru litet gubben i tiden fallit kommunen till last samt ock hans stuga.” På något sätt fick levnadskonstnären Anders Petter det hela att gå runt, hur lär vi aldrig få veta. Det vi vet är att ”sju gossar och fem flickor i hemmet näring fick” som sonen Konrad skrev många år senare.

De sista åren: 1890-talet

Anders Petters mor Stina Cajsa bodde kvar hos Anders Petter och Kristina i Gropstugan ända fram till sin död 1895. Hon var då hela nittioåtta år gammal, född på 1700-talet som hon var. Det finns mig veterligen inget foto på Stina Cajsa. Kanske fanns hon i stugan då Anders Petter, Kristina och Gottfrid blev fotograferade utanför en dag på 1890-talet. Kanske var hon så sjuk på slutet att hon inte tog sig ut, kanske var fotografering en nymodighet hon inte var hågad att stifta bekantskap med. Vad vi vet är att hon deltog i uppfostran av de många barnen, inte minst då det gällde det bibliska, vilket framgår av texten om Adolf i Barntidningen Senapskornet:

Vid sex års ålder började Adolf ”dricka ur vetandets brunnar”. Hans lärarinna var farmor. Även hon hade, i likhet med far, yttre vörndnad för bibelordet, fastän andligt liv saknades.

Under 1880-talet flyttade ytterligare fyra barn hemifrån. Josefina flyttade 1881 och året därpå – samma år som Kristina födde sin yngste son – flyttade Konrad hemifrån för att arbeta hos sin halvbror Gustav som nu var fiskare i Husbyvik, Mogata. Sönerna flyttade i allmänhet lite tidigare hemifrån än systrarna. Såväl Augusta som Josefina var över sexton när de lämnade hemmet och Anna hade fyllt sjuutton när då hon flyttade hemifrån 1887. De yngsta sönerna, Oskar och Gottfrid, flyttade båda år 1894 när de var fjorton respektive tolv år.

Gottfrid, Kristina och Anders Petter utanför Gropstugan i början av 1890-talet.

Oskar återkom till Gropstugan ett par gånger. Mellan 1895 och 1897 var han hemma tillfälligt och femton år senare kom han tillbaka sjuk och stannade för gott.

Den 22 januari 1897 slutade Anders Petter sina dagar i Gropstugan, sjuttiosex år gammal. Han avled i Gropstugan där han nu bodde med hustrun Kristina och sonen Oskar. I närheten bodde systersonen Adolf Sääf som var livgrenadjär. Han skrev nu till Börrums gårds ägare, direktör Wahlberg i Stockholm, och berättade att morbrodern gått bort. Wahlberg svarade omgående:

Min bästa Sääf!

Tack för brevet af den 23 dennes. Att gubben Brusman dött vet jag och har just tänkt på huru det nu skulle gå med hans enka innan jag fick Sääfs bref och väl vet jag huru litet gubben i tiden fallit kommunen till last samt ock hans stuga. Sjelfva huset har jag ju tillsvidare intet att skaffa med annat än om det

får stå kvar eller icke och huset får gerna stå, likasom enkan också gerna får behålla åkertäppan som de arbetat upp så länge hon lefver. Var god påminn mig härom då jag kommer till Borrum så att jag säger det till herr Edberg ifall jag skulle glömma att skriva till honom derom.

Bifogade lilla hjälp kan Sääf vara god lemna gumman i all sköns tysthet med min vänliga helsning.

Farväl, helsa alla.

Stockholm d. 29 januari 1897

E.H. Wahlberg

Kristina som hade fått Gropstugan i bröllopsgåva av Börrums gård hade alltså rätt att bo kvar där "så länge hon levde", vilket Wahlberg bekräftade.

På hösten det år Anders Petter dog flyttade Oskar åter ut och Kristina blev ensam kvar i Gropstugan. Flera av barnen bodde i trakterna av Norrköping och Söderköping, och emellanåt fick Kristina besök av dem. Flera bilder från den här tiden tycks vara tagna vid besök hos Kristina i Gropstugan. En del barn bodde långt borta, Anna bodde till exempel i Vimmerby, och då var nog besöken mer glesa. Däremot gick det ju bra att skicka vykort.

År 1911 flyttade Oskar hem till Gropstugan eftersom han blivit sjuk i TBC, och han avled snart därpå. Sonen Gottfrid hade utbildat sig i trädgårdsarbete och hade nu fru och fem barn. År 1918 fick han en tjänst i trädgården till det närbelägna godset Engelholm, och Kristina fick nu tätare besök av son och barnbarn. Kristina förfogade över Gropstugan till sin död 1933, men de sista åren tillbringade hon hos sonen Gottfrid på Engelholm.

När Kristina var borta revs Gropstugan med tiden, och i början av 2000-talet finns ett fritidshus på platsen. Dock kan man fortfarande se var stugan en gång stod, med ledning av de rester av grunden som finns kvar på platsen.

Sagornas och sägnernas tid

Berättelser och sägner om Anders Petter och hans tid

Ur ICA-kuriren 1980:

En berättelse från slutet av 1850-talet:

Mormors morfar såg sjöjungfrun

Min mormors morfar bodde i en liten backstuga vid Östgötakusten i Börrums socken. För att få mat fiskade han i Gropviken. Som så många gånger förr gick han upp tidigt en morgon innan solen hade gått upp. Han packade tyst ner sin matsäck i en väl använd spånkorg. Kristina, hans hustru, sov lugnt i sängen. Hon behövde inte börja sin arbetsdag än på ett par timmar. Han smög försiktigt ut ur det trånga rummet, som skulle fungera både som kök, sängkammare och finrum. Anders Petter Brusman såg ut över viken. Dimman låg fortfarande tung över vattnet, men den skulle snart lättas.

Haltande började han gå genom det daggvåta gräset ner till ekan och den lilla bryggan. Han var nämligen låghalt. Under den korta biten han hade att gå undvek han noga att förstöra de många spindelnäten. Nu hade han kommit ner till viken och började göra i ordning båten för att lägga ut. Han huttrade till i den ruggiga morgonen. Händerna var stela av kyla och den hemstickade tröjan ville inte riktigt hålla kylan ute. Äntligen blev han klar och rodde med kraftiga, vana tag ut till näten, som han hade lagt ut kvällen innan. Han visslade lågt medan han började dra in näten och tänkte på hur mycket fisk han skulle få. Ansiktet blev rött av arbetet och han blev tvungen att torka svetten ur pannan. Dimmorna började lättas och en klarröd sol steg upp över grantopparna. Havet låg spegelblankt. De enda ljud som hördes var plasken när han drog in näten och fågelkvittret.

Plötsligt slutade han vissla och såg fundersamt på botten av ekan. Inte en enda fisk hade han fått än så länge. Beslutsamt fortsatte han att hala in nätet. Men inte en enda fisk fick han. Nu började han bli arg och kunde inte riktigt njuta av den härliga friska morgonen. Fort halade han in nästa nät, men inte en enda fisk där heller. Han torkade svetten ur pannan och såg ut över kobbarna och skären vid horisonten. Han hade aldrig varit med om något liknande! Men inte kunde han väl ge upp. Fisken kunde nog väl behövas för att dryga ut deras inte allt för feta hushåll.

Alltså lade han ut näten igen. När han hade lagt ut näten, rodde han en bit därifrån för att inte störa fisken. Han satt där ute på viken med åror vilande, djupt försjunken i sina tankar. Han skulle just lägga in en buss grovsnus, då dimman liksom bara försvann rakt framför honom. Solen sände ner varma strålar på en sten, där sjöjungfrun satt. Hon speglade sig i vattnet medan hon nynnade och kammade sitt långa gröna hår. Anders Petter Brusman stirrade med en blick blandad med förskräckelse och nyfikenhet på hennes vackra bleka ansikte. Mekaniskt lade han tillbaka snusbussen i dosan. Jo, det var mycket riktigt sjöjungfrun med en vacker välskapt kvinnas överkropp och fiskstjärt, som han såg framför sig.

En tanke för blixtnabbt genom hjärnan. Han bugade sig så djupt att han nästan slog i botten på ekan och sa: "Får jag fiska på jungfruns vatten?" "Mjaa", svarade sjöjungfrun och gled tyst ner i vattnet. Uppskakad rodde han tillbaka till sina nät och halade in. Nu fick han minsann fisk. Som i ett trollslag hade dimslöjorna lättat och solen värmdes skönt. Han drog av sig tröjan och fortsatte att hala in tills han fick båten full med fisk. Då blev han tvungen att försiktigt ro tillbaka in till land. Sedan haltade han så fort han kunde upp till stugan för att berätta om sin märkliga upplevelse för Kristina.

Det här var en sägen om min mors morfar, Anders Petter Brunman. Hans hustru hette Kristina Lovisa Brusman. Hennes flicknamn vet jag inte. Självt heter jag Sara Ljungqvist och är 14 år. I och med det här har jag upptäckt hur intressant det är med sådana här gamla sägner. Vi yngre borde ta oss tid och lyssna till de gamlas berättelser. För en dag finns de inte mer. Passa på innan det är för sent.

Sara Ljungqvist
Djursdala prästgård
Södra Vi

Ovanstående historia om sjöjungfrun är hämtad från ICA-kuriren 1980. Sara Ljungqvist har skrivit ner vad hennes mormor Eva berättat för henne. Eva var dotter till Anders Petters dotter Anna, som en gång i tiden förmodligen snappat upp historien från sin mor Kristina, vilken var känd som en god historieberätterska.

Från Kristina härstammar nog många av de historier som vi dag har kvar om Anders Petter Brusman och hans familj, inte minst vad gäller historierna med mytiska och sagobetonade inslag. Viola Bäckström och Rosa Brusman-Johansson, vars far var Anders Petters son Gottfrid, har för mig återgivit några historier som Kristina en gång berättat för dem. En av dem tilldrar sig under de år då Anders Petter arbetade som lotsdräng i skärgården.

Det var en strålande vacker dag och Anders Petter hade gått iland på en ö för att invänta ett fartyg som skulle lotsas in bland skären. Plötsligt fick han se en liten, liten vante, knappt större än en tumme, som låg strandkanten. Anders Petter tog upp vanten, borstade av den och hängde prydligt upp den på en kvist. I samma ögonblick hörde han en röst. Han såg sig omkring, men kunde inte avgöra varifrån rösten kom. Det var en liten vers som rösten viskade till honom:

”Vantevän, vantevän, det susar och brusar de nordiska böljorna! Läggt ditt skepp söder om ön!”

När Anders Petter lite senare klev ombord på det skepp han skulle lotsa, övertalade han den något förbryllade kaptenen att det var bäst att ankra upp på öns sydsida och vänta där en stund. Knappt hade man gjort så, förrän himlen hastigt förmörkades och ett häftigt oväder, med kraftiga vindbyar och blix och doner, snabbt drog upp. Givetvis var man mycket tacksamma mot den så meteorologiskt skicklige lotsen, vilken förstås inte avslöjade att han haft småfolk till hjälp.

Flera historier vittnar om att Anders Petter var en man som var väl förtrogen med havet, vådret och årstidernas växlingar. Viola Bäckström berättar om en episod från Gropstugetiden, som också pekar på Kristinas förmåga att se och förutsäga både det ena och det andra, en förmåga hon själv inte stack under stol med, och som även lär ha gått i arv till dottern Josefina.

När Anders Petter på äldre dagar gick med krycka, brukade han dra käppen mot husväggen när han kom hem, och Kristinas ”synska” förmåga kom bland annat till uttryck i att hon ofta hörde det ljudet en god stund innan Anders Petter verkligen var i antågande. En vårdag, berättar Viola Bäckström, när isen just höll på att gå upp ute på Gropviken, hörde Kristina att nu var nog Brusman på väg, så hon gick ut för att titta efter honom. När hon tittade ut över viken fick hon se en person som var ute på

en vådlig färd över isen, eller vad som fanns kvar av den. Mitt i islossningen jumpade någon från flak till flak tvärs över viken. Kristina vågade inte titta på den våghalsige ute på isen. Jag kan ändå ingenting göra åt det, tänkte hon och gick in stugan igen. Strax därpå visade det sig att hennes tidigare varsel varit riktigt, för Anders Petter drog nu i verkligheten sin käpp mot väggen och klev därpå in i stugan. Det var mycket riktigt han som hade tagit genvägen över viken. Genom att slänga kryckan från ett isflak till nästa och sedan själv hoppa efter hade han tagit sig mer eller mindre torrskodd hem till Kristina i Gropstugan!

Att Anders Petter inte var rädd för vatten vet också Sigrid Andersson att berätta. Sigrid, äldsta dotter till Anders Petters son Adolph, ägnade sig främst under 40-talet åt att forska kring sin farfar och hans förfäder. Bland annat höll Sigrid god kontakt med sin farbror Gottfrid, och bland Sigrids anteckningar finns en del små episoder som härrör från honom. En gång, har Sigrid antecknat, rodde Anders Petter och Gottfrid till Gustav i Husbyvik. Med honom for de vidare till Söderköping dagen därpå och på den tredje dagen for de hem igen. Slätbaken utför gick bra, berättar Sigrid, men så blåste det upp vid Stegeborg. Anders Petter och Gottfrid kom in i en väldig nordväststorm, de "la i lä" och satte upp seglet, och sedan gick det undan hem till Gropstugan. "Det ser ut som om vi får ta ner, men vi håller väl på!" sade Anders Petter. Och hem kom de, konstaterar Sigrid. "Farfar seglade omkull en gång", berättar Sigrid vidare. "Båten kom uppochner. Han sam iland. Höll fånglinan fast med tänderna tills han nådde botten, då han redde båten färdig och fortsatte."

Till historierna med en mer övernaturlig anstrykning hör berättelsen om två av Anders Petters söner, det lär ha rört sig om Adolph och Ferdinand, och deras äventyr på väg hem från skolan en sommardag. Vid vägskalet strax före granngården Försök, fick de se två små pojkar som slogs på liv och död. Då Adolph och Ferdinand var större än de båda slagskämparna, beslöt de att försöka skilja dem åt. Men det skulle de inte ha gjort, berättar Viola Bäckström som själv en gång hört historien av pojkarnas styvmor Kristina, för omedelbart åkte de själva på stryk och blev jagade av småpojkar ända fram till Gropstugan. Just när de satt sig i säkerhet i stugan, kom en stor stenbumling farande och slog i dörren. Kristina fick förklara för de bägge olyckliga gossarna att man aldrig ska lägga sig i om man ser två små okända trashankar puckla på varandra. Sanningen var enligt Kristina den, att de hade råkat ut för två mylingar, d v s de spökbarn – egentligen lönnmördade, odöpta barn – som härjade i Östergötland på 1800-talet.

Överhuvudtaget verkar inte troll och oknytt ha varit främmande för Kristina och hennes familj. Viola Bäckström, som gärna satt och lyssnade på sin farmor och sin faster Fina när de var i berättartagen, minns att fastern en gång liksom i förbigående sa till sin mor: "Kommer du ihåg den gången jag blev bergtagen?". Viola minns att Josefina berättade att hon varit och plockat blåbär på en höjd strax intill

Gropviken, då hon plötsligt satt som fastnaglad vid berget och inte kunde röra sig ur fläcken. Tydligt släppte trolldomen efter en stund av sig själv, och Fina kunde ta sig därifrån.

Från Kristinas och Josefinas berättargärning finns också en historia om en tjänsteflicka på en större gård någonstans i Hammarkind eller Tjust. Enligt vissa uppgifter handlar den om Kristinas mor, Maria Helena, då hon tjänade som ung piga, men det kan också röra sig om Kristinas mormor eller kanske om någon annan släkting eller bekant. Det hela tilldrog sig i varje fall just som husbonden på gården dött, och förberedelserna inför begravningen var i full gång. I köket gräddades brödkakor i överflöd, och för den unga pigan, som väl inte fick sätta tänderna i nygräddade brödkakor var dag, blev åsynen av brödmängderna en allt för stor frestelse. När ingen såg det, snappade hon åt sig en brödkaka och smet kvickt ut ur köket. Nu bar det sig inte bättre än att någon i just det ögonblicket kom från andra hållet och flickan slank in genom en dörr med sitt kap. Dessvärre hade hon råkat komma in i det rum där den döde låg, och nu hörde hon att folk var på väg in i just det rummet. Nu gällde det att snabbt gömma undan brödkakan! Hon såg sig om i det kala rummet, men det enda stället som fanns att gömma något på var under likets svepning! Hon hann precis smussa in kakan under tyget innan en person klev in genom dörren. Den som kom in undrade säkerligen vad pigan gjorde där, men denna behövde inte hitta på någon förklaring, för just då kom en kuslig rossling ifrån "liket".

Det visade sig att bonden inte alls var död. Han hade varit vid medvetande större delen av tiden, men inte kunnat meddela sig med omgivningen. Det var förstås värmen från det nybakta brödet på hans bröst, som hade fått honom att återvända till livet. Sorgen i huset förbyttes givetvis i glädje och det blev inte tal om att straffa den stackars flickan för hennes förseelse. Bonden lät henne till och med behålla brödet som tack.

Som synes finns det en hel del som berättats från mun till mun genom åren, om vad som hände i Hammarkindsbygden för hundra år sedan. Somligt är lätt att tro på, annat kan man misstänka har spetsats till av ivriga berättare under åren. Men så är det ju; en historia förändras en aning varje gång den berättas på nytt, något som den ju i och för sig inte behöver bli sämre av, och det viktigaste är ju ändå att det är historierna som håller våra förfäder och vår historia vid liv.

Anders Petters familj

Barnen

Det fanns nästan alltid barn i Anders Petters hem. Från att hans äldsta dotter föddes 1845 och fram tills yngste sonen Gottfrid flyttade hemifrån ett par år före Anders Petters död, hade totalt femton barn haft sitt hem i Anders Petters stuga. Av dessa var alla utom två Anders Petters biologiska barn. Tolv av de femton barnen uppnådde antagligen vuxen ålder. Tre döttrar som alla föddes på 1870-talet dog då var tre dagar, fem månader respektive tre år. Hur gammal sonen Ferdinand blev är okänt, men han var konfirmerad och hade börjat arbeta då han försvinner ur arkiven.

Brusmansbarnen hamnade alla inom olika yrkesområden och på olika orter, men de flesta av dem tycks ändå ha hållit kontakten med varandra genom livet. Givetvis är det svårt att veta hur täta kontakter man hade, men de brev och foton som finns kvar tyder ändå på att man vårdade syskonrelationerna.

En del av Anders Petters barn med familjer, samlade i Norrköping ca 1905. I mitten sitter Kristina Brusman.

Augusta

Augusta Vilhelmina föddes på Väderskär i Loftahammar socken den 9 september 1845. Hon flyttade året därpå med föräldrarna till Gryt och 1851 till båtsmanstorpet Fråstad, Börrum.

Augusta lämnade föräldrahemmet någon mellan 1861 och 1865 – antagligen 1861 då hon var 16 år – och tjänade som piga på Börrums säteri.

Enligt en anteckning i en gammal psalmbok bodde hon år 1875 i Hösterum i Mogata.

Augusta och Karl Gustav Ringlund

Augusta gifte sig med Karl Gustav Ringlund från Ringarum och de fick sonen Verner tillsammans. I en uppteckning för Etnologiska Undersökningens räkning 1955 berättade Verner Ringlund om sina föräldrar:

Mina föräldrar Karl Gustav Ringlund och Augusta Vilhelmina flyttade år 1883 till Danmarks socken i Uppsala län där de gifte sig, och far hade sin utkomst som timmerman, men då arbetet och förtjänsterna år från år mer och mer minskades, fast mor genom att väva bomullstyg till affärerna i Uppsala försökte hjälpa till med försörjet blev de ändå nödsakade att år 1895 flytta till Norrköping där byggnationen var i full gång. Som ex. på förtjänster kan jag,

efter vad jag såg i fars efterlämnade anteckningar nämna att hans årsförtjänster ett år var 200 kr. ca 7 öre per timme, men en kanna söt mjölk kostade 8 öre. hyran torde inte varit hög men man fick i gengäld frysa så mycket mer. I Norrköping blev timpenningen 19 öre men hyran 150 kr per år, men med en betalande manlig inneboende och tusentals icke betalande väggmadammer fick man klara sig fram. ”Det var tider det.”

[---]

Min Mor var äldst i en syskonskara på 14 eller 15 st. När hon var 9 år dog hennes mor och fadern, som var båtsman, låg på tjänstgöring i Karlskrona och hon blev ensam med 5 yngre syskon. För att få någon hjälp med hus och hem och barn måste morfar gifta om sig två gånger till och med. Den sista hustrun Kristin hade han resten av barnen med. Endast den yngsta Gottfrid Brusman, 73 år (lever) och är trädgårdsmästare i S:t Anna socken. Flera av syskonen dog unga, någon reste till Amerika.

Då man ska försöka berätta om sin barndom och uppväxttid är det stor risk för att bli långrandig men jag skall försöka i alla fall. Det första verkliga minnet jag har var år 1888 när vi bodde i Stångby i Danmarks socken, Där växte det en sorts vilda blommor som kallades Oxögon. De var gråa till färgen, luden stjälk och kalk som en tulpan, jag har inte sett sådana blommor någon annanstans. Vid Lunda, en gård bredvid, växte det vilda tulpaner och vid Kungsängen liljor. Ett minne har jag till från Stångby. Den 30 april kom frun till Lunda och hämtade mig för att jag 3-åringen skulle få vara med och bränna majeld och så skulle jag få ligga kvar över natten, och det skulle bli roligt. Men enligt tidens sed så skulle det skjutas. När första skottet small, blev jag hjärtskrämd och sprang min väg. Jag är skotträdd ännu i dag. Nästa verkliga minne var från en gård som heter Sällinge i samma socken, dit flyttade vi när jag var 5 år alltså 1890, där fanns en gammal trädgård och på våren kom det upp perenna växter, jag fick syn på en hel skog med röda pinnar som stack upp ur jorden, vilket jag förut aldrig sett. Mamma sade mej att det var pioner. Jag var som barn mycket glad åt vilda blommor och är det ännu idag.

År 1892 hade vi flyttat till en fallfärdig backstuga under Knisslinge gård. Sent på julafton kom far hem från att ha varit borta länge på ett bygge i någon grannsocken och fått gå ett par mil hem och var trött, men hur det var hjälpte han mej på med julgransfoten på en gran, som jag själv hade knyckt i grannens hage. Så det blev jul det året med. Julen är ju, och har varit barnens

högtid, men glädjen och tacksamheten var kanske ännu större förr än nu. Julklappar kom ju ej ifråga, möjligen ett par hemstickade vantar eller strumpor. Men det blev stearinljus i granen och på bordet till skillnad från den vanliga gasoljelampan med öppen låga, som knappt lyste sig själv. Det blev nybakat vetebröd och saffranskringlor i stället för det grova brutna knäckebrödet i en kopp råg- och cikoriakaffe som utgjorde morgonmålet till vardags och två små runda veteskorpor till söndags, men höjdpunkten var att då fick jag taga fram mina julgranskarameller och kläda granen. När julen var över lades karamellerna ned i en låda igen, och om jag någon gång hade varit mycket duktig att spola garn eller i övrigt hjälpt mamma med hennes väv, eller hjälpt pappa dra klosågen kunde jag få ta fram och se på dem, men Gud nåde mej om någon fattades. På vintrarna var far hemma och gjorde snickerier till byggen eller möbler som såldes på [...] marknaden i Uppsala. Mor vävde dock mest sommartiden, vintern var för mörk och lyset för dåligt. Vintern 1893 blev förfärlig, den värsta jag varit med om, efter flera dagars snöstorm kunde vi ej få upp ytterdörren men far visste på råd. Han gjorde en pall av en brädlapp med en stake på, med denna lyfte han upp mej genom den öppna skorstenen och jag fick åka ner från taket och skotta rent för dörren, så vi kunde komma ut efter ved och vatten m. m. Skolan måste inställas och tågen stod fast mellan Uppsala och Bergsbrunna. Jag, iklädd fars gamla stövlar med trasor och hö i, skottade snö allt vad tygen höll, fast det var ca 40 grader kallt länge. Syskon har jag aldrig haft, mor var ju gammal, när jag föddes.

Mina föräldrar var strängt religiösa, det ingick ju i uppfostran att bedja både morgon och aftonbön, och att läsa dagens tänkespråk ur en liten språkbok. Någon gång ett stycke ur Rosenius Pietisten. Att det inte alla gånger gjordes fullt frivilligt är ju förståeligt, men på den tiden måste barnen lära sig lyda, och det goda hade det med sig att jag kunde läsa både den gamla svenska och den nya stilen, när jag vid 6 årsåldern började skolan.

Beträffande föräldrahemmet har jag delvis tidigare omnämnt en del. Första bostaden (Stångby) till det jag var 5 år var nog den bästa vi hade så länge vi bodde i Uppland. Det var 2 rum och kök och förstuga (troligtvis nybyggt), men där var endast öppen spisel i köket. Sedermera installerades en kamin i förstugan (men det var efter vår tid, så någon större värme var det minsann inte på vintern). Nästa bostad (endast 2 år) var Sällinge, där var ett litet rum och ett stort kök, dock ej så stort att far kunde stå där med sitt snickeri, men

mor hade sin vävstol där och där var ju även jag med min spolning. Nästa bostad var Knisslinge. (tidigare omnämnd) att vi inte frös ihjäl där kan jag numera inte förstå, men mor blev ju också länge liggande sjuk i ryska snuvan, det var väl influensa.

Verner Ringlund, ca 1905

Första bostaden i Norrköping år 1895, också omnämnd, kan betecknas ruskig, den andra och tredje var bra, ett rum och kök med järnspisel, kakelugn och vattenledning. Det var ju enligt den tidens sed utmärkt. År 1908 gifte jag mig och fick egen bostad om vilken jag senare kommer att skriva om. Inredningen i mitt föräldrahem tillverkad av far och delvis farfar bestod av gustaviansk säng, fars chefonier, som jag ännu har kvar, mors byrå, skänk, kommod, runt klaffbord, några pinnstolar samt en s.k. puff för mej sedermera en tältsäng och sist en utdragssoffa. Stabila don allihop utom tältsängen som ibland behagade falla ihop, men det var ju köpsvara, så det så. Umgänget i hemmet bestod ju under upplandstiden av fars bröder med familjer, även de religiösa, samt en del likasinnade grannar. I Norrköping blev det i stället mors syskon och deras familjer, ävensom medlemmar i Östra Smålands missionsförbund, där far och mor var med. Om måltider i hemmet har jag även i någon mån berättat. Därav framgår att det inte var varken kaffe eller the på morgnarna, båda var då lyxvaror. Frukosten bestod oftast av välling eller gröt ibland av bara mjölk med ibrutet hårt bröd, som bakades i stora mängder 2 - 3 gånger årligen och som hängdes upp på spett i taket. Middagarna oftast någonting av sådant, som mor tillverkade själv av s.k. inmaten av stora djur, som mor köpte i Uppsala för 1 kr. 25 öre, så det blev mycket sylta, lungmos, pölsa m.m., någon gång salt fläsk och vid högtidliga tillfällen köttbullar. Stuvade gryn var

också en stående rätt med lingon, och så förstås potatis och sill. Till kvällsmat var det svartgröt men till jul var det skinka, lutfisk och vitgröt.

Augusta och Karl Gustav bodde på äldre dagar i Kneippen i Norrköping. Sonen Verner byggde en villa strax intill, kallad Ringberga. Augusta, som överlevde sin make med bara ett år, bodde den sista tiden i övervåningen i Ringberga. Hon dog den 20 mars 1933.

Viktor

Peter Viktor föddes på Bokö i Gryt den 8 februari 1848. Han var tre år när familjen flyttade till Börrum och hans mor dog då han var nio år gammal. Viktor konfirmerades i maj 1863 och därefter tog han tjänst som dräng på Sjögerum Gästgivaregård, Börrum. Vid husförhöret i Sjögerum den 24 juli 1864 var Viktor frånvarande; ”abs.” har prästen noterat i boken. I styvmodern Lovisas bouppteckning på hösten 1864 står Viktor med som fordringsägare, fortfarande med adress Sjögerum. Därefter är det tyst om Viktor i arkiven. Hans namn är struket utan hänvisning i kyrböckerna och han har inte återfunnits i några andra register. Det finns inte heller några spår efter någon kontakt med föräldrarna eller syskonen längre fram. Kanske gick det illa för Viktor på ett eller annat sätt. Kanske slarvades det bara med kyrkboksregistreringen då han flyttade. Kanske hamnade han långt bort från föräldrahemmet. Här finns en gåta att lösa för den entusiastiske forskaren – vad blev det av drängen Viktor Andersson i Sjögerum??

Gustav

Nils Gustav föddes i Borg på Gryts fastland den 13 november 1850, året innan familjen flyttade till båtsmanstorpet Fråstad i Börrum. Vid femton års ålder, 1865, flyttade han till Mogata och flyttade antagligen omkring som dräng under några år, vilket var brukligt. I början av 1880-talet återfinns han i Å socken på Vikbolandet. Kanske var det där han träffade sin blivande hustru, Karolina Vilhelmina Karlsdotter, som han gifte sig med 1882. Gustavs bror Adolf gifte sig samma år med en annan Karolina. Hon var född på Husby säteri i Mogata där hennes far var rättare och då Adolf träffade henne var hon husjungfru hos änkegrevinnan von Schwerin. Adolf hade lärt känna henne då han arbetade vid Husby mellan 1878 och 1882. Samma år som Gustav gifte sig med sin Karolina flyttade Adolf till Norrköping och gifte sig

där året därpå med sin Karolina. Det ligger nära till hands att tänka sig att Adolfs kontakter vid Husby låg till grund för att Gustav och Karolina kunde flytta in i Fiskaretorpet Husbyvik vid Husby 1882. Gustav livnärde sig där som fiskare och mellan 1883 och 1897 föddes en dotter och sju söner i hemmet. Familjen blev kvar i Fiskaretorpet ända in på 1940-talet.

Gustav, Karolina och Martin ca 1884

Ett år efter att Gustav och Karolina gift sig och flyttat till Husbyvik föddes äldste sonen Martin. Samma år, 1883, flyttade Gustavs då sextonårige bror Konrad hem till familjen för att arbeta som medhjälpare i fisket. Det verkar som om Konrad blev kvar där i fem, till år 1888, då han emigrerade till USA (mer om detta längre fram). Konrad stod uppenbarligen familjen nära och han återvände hem till Sverige vid åtminstone ett tillfälle och träffade då även de brorsöner som inte var födda under hans tid i Husbyvik. Harald, född 1889, Daniel född 1893 och Hugo, född 1897 skulle över trettio år senare komma att följa sin farbror Konrad till USA. Liksom Conrad slog de sig ner i Rockford, Illinois.

Gustav dog den 6 november 1902. Det mesta tyder på att äldste sonen Martin tog över efter fadern och att modern bodde kvar i Husbyvik, kanske ända fram till sin död 1942.

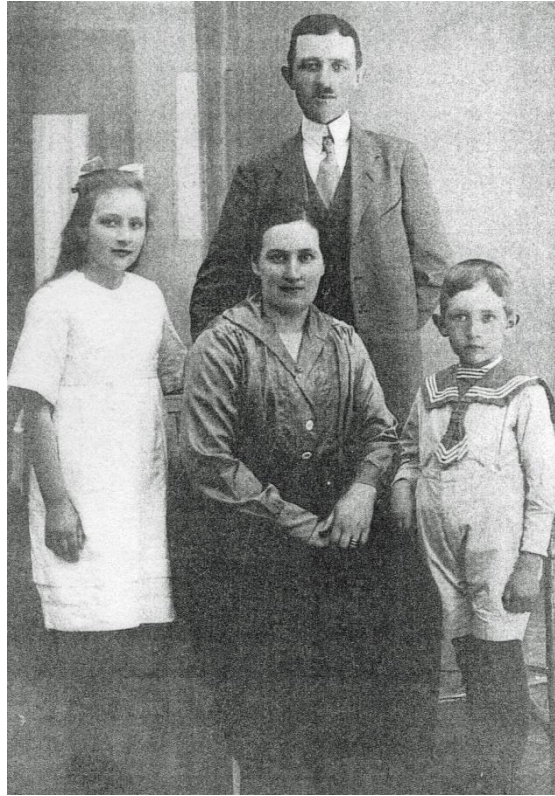

Daniel, Harold och Hugo Anderson i Illinois

Den näst äldste i syskonskaran, David född 1885, flyttade till Norrköping och tog, till skillnad från sina syskon, efternamnet Gustafson. Enligt en anteckning av okänt ursprung, möjligen gjord av Davids son Sven, ska David ha bytt namn i och med att han tjänstgjorde som musikvolontär vid I3, på Sannahed i Örebro. Andersson var ett vanligare namn och Brusman var ju ett båtsmansnamn.

När han sedan tog ut lysning med Augusta, frågade prästen: 'Vad skall jag skriva, Anderson, Brusman eller Gustafson?' Augusta fick välja och ansåg att Gustafs son lät både kungligt och vackert. Så lätt var det att ta eller byta efternamn på den tiden (1911).

Omkring 1930 var David och Augusta bosatta på Vattengatan 24 i Norrköping.

David Gustafsson med hustru Augusta och barnen Ellen och Sven, omkring 1920

Som nummer tre i syskonskaran föddes Axel 1887. Vid tjugofem års ålder, i februari 1913, förolyckades han då han seglade på ett fartyg som skulle runda Cap Horn. Omständigheterna kring Axels död är höljda i dunkel, men hos den generation som föddes i början av 1900-talet tycks historien om en släkting som ”kom om än’ vid Cap Horn” ha etsat sig fast. Det finns också en historia om ett varsel om Axels död genom en dröm. Det finns olika versioner av historien, och även om vem som fick varslet. Enligt en tradition var det en av Axels kusiner, döttrarna till Adolf, som skulle ha drömt om ett blått brev. Axels brorsdotter Doris tillskriver dock Axels mor varslet: *”My dad’s mother had a dream that she had received a letter which was written on blue paper. In the letter it stated that Axel had drowned. The boys were awakened to hearing their mother crying. She told them about her dream. Months later one of the neighbors came with a letter. It was a letter which was written on a blue paper and the messages contained therein exactly what dad’s mother had seen in her dream. She said: “There it is!” and fainted away. They had quite a time in reviving her.”*

Husbyvik omkring 1905. Axel sitter i båten. Där bakom troligen Martin med hustru Lydia. Till höger Karolina och vid båtens för yngste sonen Hugo.

Karolina överlevde fyra av sina söner. Martin och David dog båda på 1930-talet då de var i femtioårsåldern. Redan 1894 dog den femte sonen i syskonskaran, Henrik, vid tre års ålder. Brodern Harald (Harold), som var två år äldre än Henrik mindes som vuxen hur brodern legat i boden över vintern i väntan på begravning.

Eftersom de tre yngre sönerna flyttat till Amerika på 1920-talet hade Karolina bara dottern Signe kvar på sin ålders höst. Signe var näst yngst i syskonskaran, född 1896, gift med en Alfred Assarsson och levde till 1982.

Harold och Hugo med modern Karolina

Signe med make Alfred Assarsson och barn.

August

Johan August föddes den 3 mars 1854 i Fråstad, Börrum. Omkring 1868 fick han drängtjänst i Fångtorp, Ringarum. I juni 1876 gifte han sig med Alfrida Lundqvist från Östra Husby och

bara en knapp månad senare föddes parets dotter Augusta. Under 1880-talet arbetade August som dräng i olika socknar på Vikbolandet. Dottern Amalia föddes 1880 i Å socken. Då sonen Axel föddes nio år senare bodde familjen i Mogata, och 1892 flyttade de till Lilla Sidus i Dagsberg strax söder om Norrköping. Året därpå föddes dottern Helga.

August och Alfrida med barnen Augusta, Amalia, Axel och Helga ca 1894

Senare flyttade de till Kinnarumma i Elfsborgs län – möjligen utbildade sig August där till trädgårdsmästare – och därifrån kom de till Norrköping år 1903. Här slog de sig ner på Lilla Restorp i Sylten, där August drev handelsträdgård som han ägde och brukade från 1903 och fram till sin död. August avled till följd av stelkramp den 9 september 1926. Sonen Axel tog över trädgårdsrörelsen. Alfrida bodde kvar på Restorp till sin död 1935.

Adolf

Adolph Philip föddes som den yngste av Eva Andersdotters barn den 24 juni 1856 i båtsmanstorpet Fråstad i Börrum. Hans mor dog då han var drygt ett år gammal och styvmodern Lovisa dog när Adolf var åtta år gammal. Kristina Blomqvist som blev Adolfs tredje ”mamma” var bara tretton år äldre Adolf. De kom att ha god kontakt resten av livet och Adolf kallade ofta Kristina för ”morsan” då han skrev till henne. När Adolf var elva år flyttade familjen till Adolfs farmors stuga, Gropstugan, och efter konfirmationen år 1870 flyttade Adolf därifrån till granngården Försök som tjänstegosse. Vad han tyckte om detta har vi fått ta del av ovan. Här blev han kvar i fyra år, till 1874 då han som artonåring dräng flyttade till Mogata där han arbetade på gårdarna Misskärr och Låstad innan han i november 1878 flyttade till Husby, Mogata.

I Husby träffade han Karolina Pettersson, dotter till en rättare på Husby och nu husjungfru hos änkegrevinnan von Schwerin. Som nämnts tidigare ägnade *Barntidningen Senapskornet* Adolf en artikel vid hans död 1916. Så här beskrivs hans tid i Husby:

Då han fullgjort sin värnplikt kom han i tjänst hos en grevinna S., där han blev stalldräng. Där blev Herren honom för stark. Han kom i en djup och långvarig nöd över sina synder och sökte råd hos en kvinnlig kamrat, grevinnans kammarjungfru, som levde ”det fördolda livet med Kristus i Gud” och som han ägde fullt förtroende för. Hon fick nåd att peka på den stora

alltillräckliga hjälp, Gud i sin ousägliga kärlek givit den fallna världen i honom, som kommit för att ”uppsöka och frälsa, det som var förtappat”.

Den kvinnliga ”kamrat” som ledde Adolph in på rätt väg blev så småningom hans hustru. I oktober 1882 flyttade Adolph till Norrköping och i november året därpå flyttade Karolina efter och de gifte sig.

Karolina och Adolf i sitt hem på Philska skolan i Norrköping

Adolf och Karolina bodde till en början på Sandgatan och Adolf ska under en period ha arbetat på apotek. Mellan 1883 och 1890 föddes Adolfs tre döttrar Sigrid, Elsa och Edla. Senare blev Adolf vaktmästare på Norra Flickläroverket (Philska skolan) i Norrköping. Han anställdes antagligen höstterminen 1902 och arbetade där till sin död i januari 1916. Familjen hade sin bostad i flickskolehuset vid Norra Promenaden. Dottern Edla gifte sig så småningom med läkaren Ian Lundholm, medan de två äldre systrarna, Sigrid och Elsa, bodde tillsammans hela livet, först i Löts prästgård, Borgs församling, och senare i Villa Alfsol, Kneippen. Sigrid var kantor i Borgs församling medan hennes syster skötte hemmet och hushållet.

Adolfs och Karolinas döttrar Sigrid, Edla och Elsa

Adolph var också verksam inom en missionsförening där han länge var styrelseledamot. Han var också med om att få till stånd den kristna barntidning – *Barntidningen Senapskornet* – som vid hans död uppmärksammade honom i en flera sidor lång minnesskrift som hjälper till att teckna bilden av honom.

De sista 14 åren hade han plats som vaktmästare på norra läroverket för flickor, där han gjorde sig mycket omtyckt av såväl lärarinnor som elever genom sin trogna pliktuppfyllelse, sin tjänstvillighet och sitt glada, vänliga väsen. Han tvekade ej heller att understundom säga ett allvarsord till dem, han gentom sitt arbete kom i beröring med. Många bevis på, att han var bevarad i tacksam hågkomst, fick han ock röna på sin sista sjukbädd.

I hemmet var han det varma, livande solskenet, varför hans bortgång kom som ett tungt slag för hans kära.

Inom den missionsförening, där han var medlem och under många år styrelseledamot, kännes tomrummet efter honom ock djupt. Livligt intresserad för musik och sång till Herrens ära var han den, som gav första impulsen till nämnda förenings sångkörs bildande.

Och i söndagsskolan stod han som klassledare i många år, träget utsående det dyrbara Gudsordets oförgängliga säde på barnahjärtats åker – en sådd, som förvisso, enligt Herrens eget löfte, ej skall vara förgäves.

Ung och spänstig till sinnet förblev han hela sitt liv. Den klara, stundom skälmska blicken, det klingande skrattet och det soliga leendet skvallrade om, att han ägde gosselynnat kvar, fastän åren strött sin snö över hans hjässa. Helt säkert var han med sitt livliga och känsliga väsen mycket lämplig att undervisa de små.

En varm barnvän som han var, följde han med glädje allt, som gjordes för att motverka det energiska arbete som utföres i många former för att föra vårt uppväxande släkte bort från tron på Gud och hans ord.

[---]

Adolf Andersson var en sann fosterlandsvän och varm beundrare av Sveriges härliga natur. Ur några anteckningar från hans första – och även sista – resa till Skåne sommaren 1914, där han första gången hörde näktergalens förtjusande sång och såg och njöt av de lummiga boklundarna, de praktfulla näckrosorna i Alnarps damm och Öresunds glittrande böljor m. m., kunde det vara intressant att citera ett och annat, men utrymmet tillåter det icke.

Att Adolf var en skrivande person framgår också av en egenhändig skriven vers som citeras i *Senapskornet*.

Själv sjöng han för åtskilliga år sedan i en sång över signaturen Adolf i Ö. S. M. bland annat:

*”Jag är fattig och rik,
alla dem är jag lik,
som i Kristus ha funnit sitt liv.
Uti honom allén’
är jag skuldfri och ren
trots allt buller på jorden och kiv.*

*Att ej se och dock tro
ger en underbar ro,
men den konsten är icke sa lätt.
Ingen tror på Guds nåd,
som har eget förråd
av förtjänster och inbillad rätt.*

*Under tidernas tvång
vill jag sjunga min sång,
fastän synden mig jämnt gör besvär.
Men när Gud är min Far,
ingen bättre det har,
och min Frälsare håller mig kär.*

*Jag är bunden och fri,
kan här bättre ej bli;
men snart flyttar jag hem till den
borg,
där ej synder och nöd
eller djävul och död
skola finnas och tillfoga sorg.”*

*Ett och annat tillfällighetspoem av
hans hand finnes ock.*

Adolph gick bort på Norrköpings lasarett den 17 januari 1916. Detta år skrev flickskoleföreståndarinnan Aurore Pihl följande i skolans årsredogörelse:

Före vårterminens början gjorde läroverket en stor förlust. Dess högt värderade och för generationer skolungdom väl bekante vaktmästare, Adolf Andersson, avled den 17 jan. Han var en rikt utrustad natur, och hans intresse räckte icke blott för det dagliga livets omsorger utan gick långt vidare och högre. Livligt tog han del i det, som rörde skolan och ungdomen. Månet gott och minnesvärt ord har han givit oss, månet, som vittnade om hans ljusa syn på livet. För trogen och glad pliktuppfyllelse ägnas honom härmed ett varmt tack.

Philip

Philip var inte son till Anders Petter, utan kom till Fråstad med sin mor Lovisa Larm då hon gifte sig med Anders Petter 1857. Johan Philip var född den 14 juni 1849 i Askesum, Skällvik,

där modern var piga. Fadern är okänd. Samma år flyttade han med modern och halvbrodern Gustav Adolf (född 1840) till Rytartorp på Askesums ägor. År 1852 flyttade de åter till Askesum och därifrån till Börrum 1854. Philip bodde i Fråstad mellan 1857 och 1862, då han flyttade till Skällvik. År 1864 – samma år som hans mor dör – finns en anteckning i Mogatas flyttlängd att "Tjänstegossen Filip Brusman" flyttat till Stenbacka, Mogata från Skönberga.

Philip gifte sig 1875 med Augusta Josefina Persdotter från S:t Anna. År 1880 var han statdräng i Passdal, Börrum. Hösten 1881 flyttade familjen till S:t Anna. Därefter är hans vidare öden okända.

Ferdinand

Karl Ferdinand föddes den 5 december 1860 i Fråstad, Börrum, som ende son i äktenskapet mellan Anders Petter och Lovisa Larm. Lovisa dog när Ferdinand var ett och ett halvt år gammal. Omkring 1867 flyttade alltså familjen till Ferdinands farmors stuga, Gropstugan, och år 1874 flyttade Ferdinand till granngården Försök som tjänstegosse. Han tog här över platsen efter Adolf, vilken arbetat där mellan 1870 och 1874. Här blev Ferdinand kvar i tre år, till oktober 1877 då han som sjuuttonåring flyttade till Mogata.

Därefter är hans vidare öden okända. Eftersom han inte förekommer på någon av de familjebilder som är tagna kring sekelskiftet, och inte heller förekommer i några skrivna handlingar, finns det anledning att antaga att han antingen avlidit eller flyttat till en avlägsen ort före år 1900.

Josefina

Josefina föddes i Börrum den 13 februari 1865. Hennes mor Kristina hade flyttat hem till modern och systemens familj i Börrum året innan. Hon hade då arbetat ett år som "tjänsteflicka" vid Skogby Fräsegård i Kuddby på Vikbolandet och antagligen var det där hon blivit gravid. Enligt den muntliga traditionen ska barnets fader ha varit medlem i ett tyskt jaktsällskap på genomresa och Josefina lär själv ha skämtat om han hennes far nog var den blivande kejsar Fredrik.

Josefina, Karl August med ett av barnen. Gissningsvis äldste sonen Erik.

Samma år som Josefina föddes gifte sig Kristina med Anders Petter och de flyttade in i Fråstad. Josefina bodde kvar där till sexton års ålder då hon, i oktober 1881, flyttade till Skällvik. Hennes blivande make, Karl August Eriksson, hade hon träffat då han var kusk i Korsnäs, Börrum. Sedan de gift sig bodde de en tid vid Stegeborg i S:t Anna, men slog sig så småningom ner i Håggetorp, Västra Husby, där de drev jodbruk och uppfostrade tio barn, samt ett antal fosterbarn. Karl August dog 1930 och Josefina 1947.

Konrad

Konrad föddes i Börrum den 18 juni 1867, antagligen i Fråstad, men familjen flyttade förmodligen samma år till Gropstugan.

Sedan Konrad konfirmerats 1882 flyttade han, i november 1883, till sin halvbror Gustaf, vilken samma år hade gift sig och slagit sig ner som fiskare i Husbyvik, Mogata. Konrad arbetade hos honom till våren 1888 då han emigrerade till Illinois, USA.

Under sin tid i Husbyvik hade Konrad träffat Augusta Karlsson. Enligt den muntliga traditionen ska Konrads mor på äldre dagar sagt att det var Augusta som övertalade Konrad

att följa med till USA då hon skulle emigrera dit med sina föräldrar. Enligt en vers som Konrad skrev på 1930-talet, berodde emigrationen främst på att han träffade en man vilken var tillfälligt hemma i Sverige för att hämta sin fästmö. Denne "Olsson" ska ha lovordat det nya landet och fått Konrad att bestämma sig för att resa dit.

Den 13 april 1888 reste Konrad och hans blivande hustru från Göteborg med destination Pecatonica i Illinois. De gifte sig 1890 i Pecatonica och slog sig ned där som farmare. Hösten 1904 blev Conrad amerikansk medborgare.

Conrad och Augusta fick tre söner och två döttrar som uppnådde vuxen ålder, samt en son som dog då han var omkring sex år gammal. Enligt en obekräftad uppgift ska Konrad och Augusta ha fått ytterligare en son som också dog som barn.

Augusta dog antagligen på 1930- eller 1940-talet.

Konrad blev 92 år gammal. Han dog 1959 av de skador han ådrog sig då han föll utför trappan till sitt hus sedan dörren slitits upp av vinden då han var på väg ut. Jordbruket övertogs av yngste sonen, Roy, vilken bodde kvar på gården till sin död i augusti 2001. I oktober samma år såldes gården på auktion.

Konrad återvände till Sverige åtminstone vid ett tillfälle, antagligen omkring 1905-1910. Möjligen var Konrad i Sverige vid ytterligare ett tillfälle, men han återvände aldrig mer efter andra världskriget utbrott.

Flyttningsbevis:

Drängen Anders Peter Konrad Andersson i Husbyvik, födde den 12 juni 1867 i Börrum församling af Östergötlands län samt döpt. Är till äktenskap ännu för ung, emedan han ej fyller tjuogoett år förrän den 12 juni 1888.

Läser väl innantill. Äger godkänd kristendomskunskap.

Afflyttar till Norra Amerika.

Betygar Mogata församling af Östergötlands län den 30 mars 1888.

Då Konrad besökte Sverige hade han med sig majskolvar från sin egen odling. En av dem finns fortfarande kvar (2012)!

Anna

Anna Charlotta föddes den 29 april 1870 i Gropstugan. Hon flyttade därifrån vid sjuåttio års ålder, i november 1887. Möjligtvis flyttade hon då till Heljelöts Gästgivargård i Börrum.

Senare arbetade Anna som piga i Prästgården i Misterhult, Småland.

Hon gifte sig med Axel Jonsson och flyttade till Drothem där maken var trädgårdsmästare. Senare flyttade de till Händelö Slott utanför Norrköping. År 1905 arrenderade Axel gården Lugnet i Vimmerby. Här drev de jordbruk och handelsträdgård, men de lär ha bott inne i Vimmerby. Omkring år 1914 köpte de gården Sågen i Södra Vi. De sista åren bodde de i Adelöv i Vimmerby. De fick fem söner och fyra döttrar. Anna dog 1936.

Oskar

Oskar föddes i Gropstugan den 1 december 1879.

Han konfirmerades i Börrum den 10 jun 1894 och samma höst flyttade han från Börrum för att arbeta på annan ort. Ett år senare flyttade han tillbaka till Gropstugan, men efter faderns död 1897, flyttar han i oktober detta år till Drothem, där han arbetade som dräng på Stora Kolstad.

Oskar bodde en tid i Högby, och en tid bodde han antagligen hos systemen Anna i Vimmerby. Oskar dog i Gropstugan 1911 till följd av TBC. Enligt hörsägen ska han ha ådragit sig TBC under sin militärtjänstgöring.

Gottfrid

Gottfrid Valentin föddes i Gropstugan den 18 januari 1882. Han gick femårig folkskola mellan 1888 och 1893 och arbetade därefter som dräng på olika platser.

År 1903 mönstrade han för militärtjänstgöring, men frikallades på grund av en missbildning i foten. Samma år började han som trädgårdselev vid Trädgårdsstugan i Getå, Kolmården. Gottfrid kom till Getå från S:t Johannes församling i Norrköping 25 april 1903 och flyttade på hösten, 25/11, samma år till Östra Eneby församling, där han var trädgårdselev vid Loviselund, Lovisagärdet.

Den 24 november 1904 flyttade han till S:t Johannes församling, där han arbetade i Karfveterps trädgård.

Då Gottfrid var på Getå 1903, träffade han sin blivade hustru, Augusta Franzén. Enligt traditionen ska han ha friat till henne med en persika från Getås växthus. Den 18 oktober

1905 flyttade Gottfrid och Augusta till Vimmerby, där de gifte sig den 2 april 1906. Gottfrid arbetade här hos sin svåger, Axel Jonsson (gift med Gottfrids syster Anna), i dennes handelsträdgård, bland annat med torgförsäljning av grönsaker.

År 1910 flyttade Gottfrid med familj tillbaka till S:t Johannes församling, Norrköping. Gottfrid arbetade vid Skrallen, Häradsviken, som enligt församlingsboken bestod av ”Villor med trädg. samt allmäningslott af Ludden”. Vid Häradsviken ska det ha funnits ett konvalescenshem, där Gottfrid arbetade i trädgården.

Våren 1912 flyttade familjen till Evertsholm, Drothem, och mellan 1912 och 1913 till Liljestad, Skönberga. Därefter bodde de i Össby, Mogata, en tid innan de den hösten 1918 flyttade till Engelhom, S:t Anna, där Gottfrid arbetade i trädgården till pensioneringen 1950.

Gottfrid och hans hustru flyttade den i april 1950 till Franslund på Måslätten i Tåby församling. Sonen Olle hade köpt stället åt föräldrarna. Här bodde Gottfrid de sista arton åren av sin levnad.

Gottfrid var aktiv inom Blåbandisterna och senare IOGT.

Släktingarna

Anders Petters mor Stina Cajsa

Anders Petter Brusmans mor hette Stina Cajsa Andersdotter. Hon var född 1797 på Andrakö, en ö som idag benämns Axelsö, och som ligger på gränsen mellan S:t Anna och Gryt skärgårdar.

Anders Petters morfar och namne Anders var bonde på Andrakö, och hade tagit över bruket av gården efter sin far Per 1788. Då han gick bort 1799 var Stina Cajsa var bara två år gammal. Hennes mor, Maja Jönsdotter var bara 22 år gammal då hon blev änka. Senare gifte hon om sig med en båtsman som också han hette Anders, och flyttade till Korsholmen i S:t Anna. År 1813 föddes Stina Cajsas halvsyster Maria Helena. Modern Maja dog 1825 på Korsholmen.

På de karga skärgårdsöarna runt sekelskiftet 1800 gällde det att ha en pragmatisk syn på vem man skulle leva ihop med. Bruket att ”konservera änkan”, det vill säga att en ny yrkesman på en post, till exempel en lots, gifte sig med sin föregångares änka, förekom ofta även här. Att Anders Petters föräldrar överhuvudtaget kom att träffas kan nog sägas vara en följd av korta livslängder och många omgiften i skärgården. Så här gick det till.

Anders Petters farfar, lotsen Sven Persson, blev änkling 1799. Anders Petters far Nils var då tio år. Sven gifte då, fyrtioåtta år gammal, om sig men blev åter änkling 1808, då Nils var nitton år.

Nu gifte sig Sven för tredje gången. Denna gång hette hustrun Carin Persdotter. Sven var nu femtiosju år och Carin antagligen sextiofyra. Carin hade i början av 1760-talet varit gift med en annan lots på Bokö, Hemming Persson, men då han dog flyttade hon till Andrakö, där hon gifte sig med bonden Per Andersson. Med Per fick hon en dotter och två söner. Den ene sonen, Anders Persson, tog över hemmanet på Andrakö då fadern dog 1788.

Den uppmärksamme läsaren inser här att denne Anders inte är någon annan än den ovan omnämnde fadern till Anders Petters mor Stina Cajsa. Carin, som sedermera var gift med Anders Petters farfar Sven Persson på Bokö, var således hans mors farmor!

Då Carin omkring 1808 gifter sig med lotsen Sven Persson är hennes sondotter Stina Cajsa elva år gammal.

Carins nye make har alltså en son, Nils, som vid denna tidpunkt är nitton år gammal och antas som lotsdräng/lärling på Bokö. Elva år senare, 1819, är Nils utlärd lots och samma år dör hans styvmor Carin Persdotter.

Ungefär vid denna tid gifter sig Nils med Carins barnbarn Stina Cajsa. Nils var trettio år och Stina Cajsa tjugotvå. Deras son Anders Petter föds 1821.

Familjen fick ett drygt decennium på Bokö, där Nils avancerade till "lotsålderman". Men hösten 1831 blev Nils Svensson plötsligt sjuk och dog, 42 år gammal. Till våren påföljande år fick Stina Cajsa och barnen Anders Petter, 10 år, Carolina, 7, och Inga Stina 3, lämna ifrån sig jorden de brukat till andra som tog över jordbruket och lotsningen och flytta till fastlandet.

Efter några år med arbete på olika gårdar i Gryt hamnade Stina Cajsa till slut i Börrum där hon gifte sig med båtsmannen Stefan Månsson Brusman och flyttade in i båtsmanstorpet Fråstad 1837. Två år senare födde hon ytterligare en son, Adolf Filip.

Då båtsmannen Stefan avgick med pension 1842 hade han varit i tjänst på roten i trettiofyra år. Rotebönderna ville ha Stefans son Johan Petter som efterträdare. Det var väl den smidigaste lösningen, eftersom roten hade ett visst försörjningsansvar för den avgående båtsmannen. Johan Petter blev dock utdömd som "oduglig" till båtsman vid generalmönstringen 1847 och roten fick söka efter en annan båtsman. Det innebar att Stefan och Stina Cajsa fick flytta till en liten backstuga, kallad Gropstugan, som använts till att hysa gamla och fattiga under många år.

Den som efterhand istället kom att besätta båtsmansplatsen var Stina Cajsas son Anders Petter, som därigenom fick båtsmansnamnet Brusman. Han var i tjänst mellan 1851 och 1862 då han fick avträda på grund av en skada.

Stina Cajsa blev änka för andra gången 1858, då hennes make hängde sig vid sextio års ålder. Sedan Stefan gått bort bodde Stina Cajsa själv kvar i stugan, men fick dela den med andra fattiga människor som behövde hysas någonstans. Omkring 1860 bodde ett åldrigt par i stugan tillsammans med Stina Cajsa under ett par år, men runt 1867 bodde Stina Cajsa åter ensam i stugan då sonen Anders Petter med familj flyttade in.

Anders Petter hade som sagt fått lämna båtsmanstjänsten och därmed efterhand också båtsmanstorpet. När familjen flyttade in i Stina Cajsas stuga bestod den av Anders Petter, hans tredje hustru Kristina och fem hemmavarande barn, varav den yngste, Konrad, föddes sommaren 1867.

Tack vare att ett antal barn växte upp i sin farmors stuga träder en vag bild av den åldrande Stina Cajsa fram. Det tycks inte finnas några fotografier av Stina Cajsa – överhuvudtaget var det nog inte så vanligt att människor födda i slutet av 1700-talet lät sig fotograferas – och kyrkböckernas noteringar om Stina Cajsa ger oss bara torra fakta om giftermål, flyttningar och barnafödslar. Därför är det spännande att två av Stina Cajsas barnbarn, Anna, född 1870 och Gottfrid, född 1882, lämnat några minnesbilder av sin farmor, även om de inte är särskilt smickrande.

Annas minnen skrevs ned av hennes son Per och har kommit mig tillhanda via hennes dotterdotter Gun Ljungqvist. Gottfrids minnesbild av farmor hänför sig från en uppteckning om gengångare och varsel i Lunds universitets folkminnesarkiv. Jag fann denna uppteckning tack vare Johan Biraths bok *Spöken i Östergötland* (2004) där han återberättar de mer spöklika delarna av Gottfrids minnen.

Gottfrids och Annas bild av den åldrande och även den döda Stina Cajsa är att hon inte alltid var särskilt lätt att ha att göra med. Anna hävdar enligt uppteckningen att Stina Cajsa ”var en mycket konstig och elak människa”. Enligt Anna gick hon runt i gårdarna och påstod att de hade det så fattigt i stugan att hon fick ekonomiska bidrag både här och där. Men bidragen gick inte till barnbarnen enligt Anna, utan istället ordnade Stina Cajsa kafferep för fruarna i trakten. Anders Petter ska inte ha känt till moderns tiggerier förrän den dag han blev nekad en del av sin lön som orgeltrampare med hänvisning till att Stina Cajsa redan fått så mycket. ”När pappa hörde detta blev han rasande [...] Först kom brödpåsen indansande genom dörren och sedan hans käppar. Ett par supar hade han fått, så han kanske var lite sned, och nu fick farmor veta en hel del” berättare Anna och avslutar med att ”efter den dagen aktade farmor sig för att springa och tigga åt oss”.

Inte heller Gottfrids minnesbilder av farmodern är särskilt positiva: ”Farmor kunde inte gilla mig riktigt, för hon tyckte aldrig om mor.” Och det kanske inte så konstigt att Gottfrid upplevde farmoderns död med dubbla känslor. Stina Cajsa gick bort vintern 1895 vid en ålder av nittiosju år och sex månader. Hennes son Anders Petter överlevde henne bara med två år och redan vid moderns död var han sjuk och kunde inte fullgöra sin plikt som orgeltrampare i Börrums kyrka. Istället föll det på den trettonårige Gottfrids lott att hoppa in i faderns ställe. Efter farmoderns död kände Gottfrid en konstig lukt när han gick hemåt från kyrkan, och förstod att det hade med farmodern att göra och ställde frågan rakt ut i luften: ”Jag känner nog att det är liklukt, har hon inte ro i graven?” Då försvann lukten berättar Gottfrid och när han senare berättade om det hela för sin mor konstaterade hon att ”det säkert var farmor, som velat hämnas”. Till saken hör att farmoderns lynne enligt Gottfrid var det sista som lämnade henne. Som en del av fattigunderstödet skulle socknen bekosta hennes kista, men

den man först skickade var alldeles för liten. ”När de skulle lägga ner henne, gick det inte, utan både fötter och armar stucko ut vid kanterna. Då de sågo på henne såg hon mycket förgrymmad ut. [...] När sedan den andra kistan blivit färdig och de lagt ner henne där, såg hon mycket nöjd och belåten ut.”

Stina Cajsas eftermäle – byggd på barnbarnens minnesbilder – är alltså en besvärlig och envis äldre kvinna. Kanske en person som var van att styra och ställa och att få sin vilja fram.

Stina Cajsas tid på jorden sammanföll nästan precis med det nittonde århundradet. Under denna period blev hon tidigt föräldralös, flyttade runt i den östgötska skärgården, arbetade på otaliga gårdar, var gift två gånger, blev änka två gånger, födde minst fyra barn och förlorade minst ett av barnen tidigt. Vem hon egentligen var och vad hon tänkte och upplevde under sitt långa liv kan vi dessvärre inte veta särskilt mycket om.

Anders Petters syster Carolina

Anders Petter hade två systrar, Carolina f 1824, och Inga Stina, f 1828. Det finns även en obekräftad uppgift att deras mor Stina Cajsa skulle ha fött en tredje dotter, Anna Stina, år 1826, som skulle dött året därpå. Inga Stina flyttade med modern till Börrum 1837, och dog där, antagligen i lungshot eller lunginflammation, år 1840, 11 år gammal.

Carolina följde även hon med till Börrum 1837, och kom snart i tjänst som piga, först på Uvmarö, Norra Finnö, och 1844 i Ramsdal på fastlandet. Här träffade hon drängen Magnus Persson, född 1823 i Skeda, som kom från Skällvik 1848. Du gifte sig 1849 och året därpå föddes sonen Fredrik Julius. 1853 föddes sonen Carl Johan. Dottern Anna Charlotta föddes 1856. Två år senare dog äldste sonen, åtta år gammal. 1861 föddes en son som döptes till Adolph Fredrik, och 1864 föddes sonen Vilhelm, vilken dock dog en månad senare. Carolinas make Magnus avled 1866, knappt en vecka innan deras yngste son Otto föddes.

Då Otto som sista hemmavarande barn flyttade till Börrum år 1884, bodde Carolina fortfarande kvar i Ramsdal, och betecknas i kyrkboken som ”fattig enka”.

Sonen Carl Johan flyttade senare till Skällvik, och kallade sig Månsson.

Adolph Fredrik, som också tog namnet Månsson, blev "lifgrenadjär", d v s indelt knekt, av korprals rang, och fick knektnamnet Sääf. Vilken rote det rör sig om är osäkert, men antagligen var det soldattorpet St Sörby i Mogata s:n. Adolph Fredrik Sääf gifte sig 1889 med Hulda Carolina Karlsdotter från Mogata, och flyttade året därpå till Hammaren i Börrum. De fick tre döttrar och fyra söner. 1901 flyttade familjen tillbaka till Mogata. Äldste sonen Gustaf, f 1891, bodde och arbetade vid Engelholm i S:t Anna, och sedan Adolph Fredrik blivit änking 1924 flyttade han till sonen på Engelholm. Antagligen flyttade han till ålderdomshemmet i S:t Anna år 1931. Sonen Gustaf med familj flyttade till Askesum, Skällvik år 1948.

Förfäderna

Lotsarna på Bokö

Då Anders Petters far dog på Bokö år 1831, avslutades en epok i bygdens historia. Nils Svensson blev nämligen den siste i det yrke som gått i arv från far till son i åtminstone etthundrafemtio år, och förmodligen ännu längre, även om kyrkböckerna inte låter oss skåda längre än till senare hälften av 1600-talet.

Nils, som var född och uppvuxen på Bokö, blev antagen som lotsdräng eller lärling år 1808, år 1819 var han utlärd lots, och år 1828 antogs han som ordinarie lots. I praktiken hade han då tagit över faderns fjärdedel av Bokös jordägor. Lotsarna som var anställda av kronan hade sin försörjning av avkastningen av det som jorden och havet gav.

Nils far hette Sven och var gift med Ingeborg Mattsdotter, som var dotter till en av de andra lotsarna på ön, Mattis Månsson, vilken i sin tur även han var son till en Bokö-lots. Ingeborg dog dock tidigt och Sven gifte då om sig två gånger.

Sven var son till Per Svensson och Ingierd Olofsdotter. Modern kom från grannön St Ålö, men fadern var infödd på Bokö och hade även han ärvt lotsyrket av sin far, som hette Sven Svensson och var gift med Maria Persdotter.

Per Anders Boqvist som gjort en grundlig genomgång av Gryts gamla kyrkböcker har spårat Sven Svensson till dopboken 1691 och kommit fram till att dennes far hette Sven Hansson. Ulf Bergman anger i sin bok om de östgötska lotsarna att även han var lots på Bokö, åtminstone under 1690-talet.

Av efternamnet förstår vi att denne Sven var son till en som hette Hans, men längre än så kommer vi inte med hjälp av de kyrkböcker som finns bevarade.

Dock befinner vi oss, i och med Hans, hela sex generationer bakåt i Anders Petters anor, och vid den femte anan rör vi oss fortfarande bland lotsarna på Bokö i Gryts skärgård.

Minnet av Anders Petter och hans tid

År 2012 finns Anders Petter Brusmans grav fortfarande kvar på kyrkogården i Börrum. Här vilar också hans tredje hustru, Kristina. Men det finns andra vars namn inte längre finns på någon minnessten: Eva, Lovisa, Oskar, de små flickorna som dog under 1870-talet – alla begravdes de på Börrums kyrkogård. Graven och stenen symboliserar också dem.

Anders Petters och Kristinas grav på Börrums kyrkogård (2009)

Källor

Uppgiftslämnare/Muntliga källor:

Anderson, Mark, Rockford, Ill., USA (född 1960)

Anderson, Richard, Rockford, Ill., USA (född 1930)

Anderson, Donna, Rockford, Ill., USA (född 1932)

Brusman, Gottfrid (1882-1968)

Gottfrid har muntligt lämnat uppgifter till bl a Sigrid Andersson, Viola Bäckström, Gunnar Brusman, Rosa Brusman-Johansson, Olle Brusman och Jan-Ove Brusman. Födelsedata för sina barn har Gottfrid nedtecknat i en handskriven familjeförteckning)

Brusman, Gunnar, Hannäs (1914-1994)

Brusman, Jan-Ove, Skärblacka (född 1940)

Brusman, Olle, Tåby (1919-1997)

Brusman-Johansson, Rosa, Söderköping (1917-2010)

Bäckström, Viola, Växjö (1906-1995)

Ljungqvist, Gun, Frödinge (född 1938)

Magnusson, Sonja, Gryt

Ringlund, Erik, Norrköping (1909-1990)

Suu, Ingegerd, Åby (född 1922)

Kyrkoarkiv:

Börrium AI:4 1832-1847

Börrium AI:5 1848-1860

Börrium AI:6 1861-1871

Börrium AI:7 1872-1875

Börrium AI:9 1876-1880

Börrium AI:10 1881-1890

Börrium AI:11 1891-1899

Börrium B:1

Börrium C:2

Börrium C:5 1871-1881

Börrium födelseböcker 1850-1882

Börums dödbok 1893-1929
Börum församlingsbok 1915-1933
Börum SCB
Dagsberg AI:19 1886-1895
Dagsberg SCB
Gryt AI:1
Gryt AI:2
Gryt AI:4
Gryt AI:7
Gryt AI:9 Skärgården 1825-1829
Gryt AI:10 1725-1777
Gryt AI:11
Gryt AI:12 Skärgården 1829-?
Gryt AI:13 Norra Landslaget 1830-1838
Gryt AI:14 Södra Landslaget 1830-1838
Gryt AI:15 1839-1849
Gryt AI:18 1849-1854
Gryt C:1
Gryt C:2
Gryt C:3
Gryt C:5
Gryt F:1 (dödbok 1831)
Gryt ministerialböcker
Hannäs AI:1 1814-1825
Hannäs AI:2 1826-1830
Hannäs AI:3 1831-1835
Hannäs C:2
Hannäs C:3
Krokek flyttlängd 1903,
Krokek A II församlingsbok
Kuddby födelsebok 1865
Kuddby husförhörlängd 1861-1869
Mogata AI:7 1846-1854
Mogata AI:12 1876-1886
Mogata AI:13 1887-1891
Mogata C:2
Mogata C:3
S:t Anna AI:8
S:t Anna AI:13 1842-1850
S:t Anna AI:14 1851-1860
S:t Anna AI:15 1861-1870
S:t Anna AI:17 1871-1885
S:t Anna dopbok
S:t Anna dödbok
S:t Johannes A IIa:5 - A IIa:9 församlingsböcker 1903-1969
S:t Johannes B I:4
Skällvik AI:8-9
Skällvik C:3
Östra Eneby B I:5 Östra Eneby A IIa:12

Övriga arkiv:

Landsarkivet i Vadstena; Hammarkind FII:87:981 Bouppteckning efter Maria Lovisa Larm 1864

Nordiska Museet; Etnologiska undersökningen, Uppteckning av Verner Ringlund

Norrköpings stadsarkiv; Norrköpings norra läroverk för flickor ÖII:3, Aurore Pihls handlingar

Olsson Mari-Ann: Utdrag ur bouppteckningar (VaLa)

Tryckta källor:

Barntidningen Senapskornet – Illustrerad veckotidning för de små Nr 9, 27 feb 1916

Bergman, Ulf: *Från bondelots till yrkesman - Lotsning i Östergötland 1537-1914* (Lund 1995, akademisk avhandling)

Grenander Nyberg, Gertrud *Lantheimmens vävstolar - studier av äldre redskap för husbehovsvävning* (Nordiska museets handlingar nr 84, Stockholm 1975), sid 200-201, 371

Diverse släkthistoriska dokument i privat ägo:

Andersson, Sigrid: Anteckningar om släktforskning (handskrift), Norrköping (1940-talet)

Bevis för amerikanskt medborgarskap Conrad Anderson

Brev från Conrad Anderson. till brodern Gottfrid 1949

Brev och vykort från Conrad Anderson och Eric Ericson, Illinois, USA (i Mats Brusmans ägo 2000)

Dikt av Conrad Anderson 1933

Diverse tidningsnotiser rörande Conrads familj

Emigrationskontrakt Conrad Anderson

Familjetabeller nedtecknade av ättlingar i USA till APs son Nils

Flyttningsintyg, Conrad Anderson

Vykort och brev till Kristina Brusman

Dödsrunor (Tidningsurklipp)

Konfirmationsbibel, Oskar Brusman

Tack

till alla som bidragit med material, bilder och annat.

Ingegerd Suu (barnbarn till Kristinas dotter Josefina)

Erik Ringlund (barnbarn till Anders Petters dotter Augusta)

Rosa Brusman-Johansson (dotter till Anders Petters son Gottfrid)

Viola Bäckström (dotter till Anders Petters son Gottfrid)

Linnea Blomqvist (dotter till Anders Petters son Gottfrid)

Olle Brusman (son till Anders Petters son Gottfrid)

Marianne Idengren (barnbarn till Anders Petters son Adolf)

Lars Windish (barnbarnsbarn till Anders Petters dotter Augusta)

Ann-Marie Karsvik (barnbarnsbarn till Anders Petters son Gustav)

Joanne Buchweitz (barnbarnsbarn till Anders Petters son Gustav)

Richard Anderson (barnbarn till Anders Petters son Conrad)

Ingela Nordlund-Svanberg (barnbarnsbarn till Anders Petters son August)

Hans Lundholm (barnbarnsbarn till Anders Petters son Adolf)

Emma Mattsson (barnbarnsbarn till Anders Petters systerson Adolf Sääf)

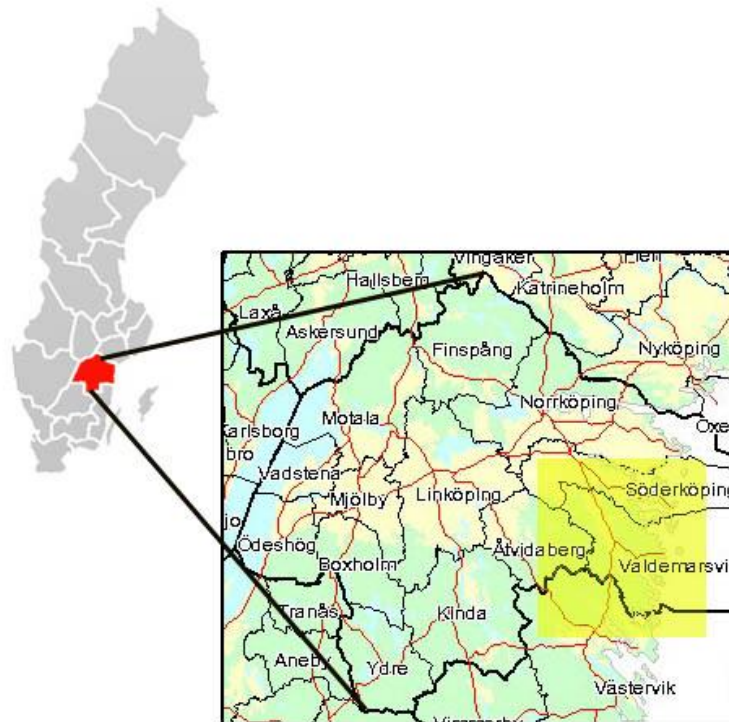
Doris Anderson (barnbarn till Anders Petters son Gustav)

Lissela Carlson, S:t Anna

Asta Karlsson, Börrum

Det finns förstås fler jag borde ha tackat! Ber om ursäkt om jag missat någon som borde stått med!

Bilaga 1 – kartor

Anders Petter levde hela sitt liv vid den östgötska kusten, i Tjust och Hammarkinds härad.

Från Bokö i Tjusts skärgård kom Anders Petter som tioåring till fastlandet; Vångsten och Fågelvik.

Bilaga 2 – Anders Petters anor

Antabell för Anders Petter Brusman

Sammanställd av Mats Brusman april 1994.

PROBAND

Anders Petter Nilsson Brusman

f 11.9.1821 i Bokö, Gryt

d 11.1.1897 i Börrum

Båtsman och orgeltrampare i Börrum.

I

2 Nils Svensson

f 16.5.1789 i Bokö, Gryt

d 29.11.1831 i Bokö, Gryt

Kronolots på Bokö.

3 Stina Cajsa Andersdotter

f 22.7.1797 i Andrakö, Gryt

d 8.2.1895 i Börrum

omg 25.11.1837 m båtsman Stefan Brusman, Börrum. f 25.8.1787 d 21.10.1858

II

4 Sven Persson

f 14.4.1751 i Bokö, Gryt

d 17.10.1826 i Bokö, Gryt

Kronolots på Bokö.

g(1) 24.1.1777 m Ingeborg Mattsdotter (ana nr 5)

g(2) m Kerstin Persdotter f 1747(?) d 17.2.1808

g(3) 1808 m Carin Persdotter (ana nr 13)

5 Ingeborg Mattsdotter

f 20.10.1755 i Bokö, Gryt
d 23.1.1799 i Bokö, Gryt

6 Anders Persson

f 21.4.1765 i Andrakö, Gryt
d 21.5.1799 i Andrakö, Gryt
Bonde på Andrakö

7

Maja Jönsdotter

f 1777

d 17.11 1825 i S:t Anna

Omg 24.6.1801 m gruvarb Anders Ericsson i L:a Getterö. död ?.12.1805.

III

8 Per Svensson

f 19.11.1725 i Bokö, Gryt

d

Lots på Bokö.

gift 23.6.1750 m

9 Ingierd Olofsdotter

f 16.4.1726 i St Ålö, Gryt

d 3.5.1776

omg 15.1.1764 m Jon Nilsson Österling

10 Matthis Månsson

f 20.6.1730 i Bokö, Gryt

d ?.1.1805 i Bokö, Gryt

Lots på Bokö.

g 17.12.1754 m

11 Ingeborg Andersdotter

f 27.2 1736 i Häradskär, Gryt

d 5.8.1778 i Bokö, Gryt

12 Per Andersson

f (1720)

d 13.9.1788 i Andrakö, Gryt

g omkr 1764 m

13 Carin Persdotter

f 20.12.1742 i Björkeklev, Gryt

d 11.3.1819 i Bokö, Gryt

g(1) 25.10.1761 m lotsen Hemming Persson,

Bokö. f 31.7.1737 d omkr 1762

g(3) 1808 m lotsen Sven Persson, Bokö (ana nr 4)

14 NN

15 NN

IV

16 Sven Svensson

f 8.2.1698 i Bokö, Gryt

d 19.2.1760 i Källskär, Tryserum

Lots på Bokö.

g 4.11.1722 m

17 Maria Pehrsdotter

f 1702 i St Målma, Gryt

d 2.2.1760 i Bokö, Gryt

18 Olof Staffansson

f 6.11.1692 i Målma, Gryt

d 22.2.1744 i St Ålö, Gryt

Bonde på St Ålö

g 12.6.1720 m

19 Ingrid Nilsson

f

d 3.11.1752 i St Ålö, Gryt

omg 27.10.1745 m Per Olofsson j:r, St Ålö

20 Måns Mattsson

f 9.2.1709 i Torrö, Östra Ed

d 29.3.1773 i Bokö, Gryt

Lotsålderman på Bokö.

g 2.11.1729 m

21 Margareta Månsdotter

f 11.6.1705 i Östra Ed

d 20.11.1769 i Bokö, Gryt

22 Anders Diedriksson

f 24.3.1705 i Häradskär, Gryt

d 12.6.1760 i Häradskär, Gryt

Lots på Häradskär.

g 26.1.1729 m

23 Karin Månsdotter

f 21.3.1707 i Björkskär, Gryt

24 Anders Persson

Bonde i St Hummelvik, Gryt (?)

25 NN

26 Per Göransson Lejon

f 1.1.1711 i Björkeklev, Gryt

d

Båtsman i Björkeklev

g(1) m Kerstin Jönsdotter d 15.7.1739

g(2) 23.3.1740 m

27 Cecilia Johansdotter

(från Hulö)

28 NN

29 NN

30 NN

31 NN

V

32 Sven Hansson
f 6(?).4.1659 i Bokö, Gryt
Lots på Bokö

33 NN

34 Per Svensson
Bosatt i St Målma, Gryt

35 NN

36 Staffan Svensson
Bosatt St Målma, Gryt
g 1691 m

37 Ingiäl Erikdotter

38 NN

39 NN

40 Matts Nilsson
Lots i Torrö, Östra Ed

41 Kerstin Persdotter

42 Måns Andersson
Bosatt Draget, Östra Ed

43 NN

44 Diedrik Davidsson
f 1672 i Häradskär, Gryt
d 1.5.1748 i Häradskär, Gryt
Lots på Häradskär
g ? .6.1702 m

45 Anna Andersdotter
f 25.3.1681 i Fångö, Gryt
d 15.3.1756 i Häradskär, Gryt

46 Måns Bertilsson
f (1663)
d 27.4.1740 i Björkskär, Gryt

47 NN (Måns första hustru)
d 10.4.1715 i Björkskär, Gryt

48 NN

49 NN

50 NN

51 NN

52 Göran i Björkeklev
g 11.11.1706 m

53 Karin Bengtsdotter

54 - 63 NN

VI

64 Hans i Bokö
Antagligen lots.

88 David Eriksson
d 24.11.1707 i Häradskär, Gryt
Lots på Häradskär
g 1668 m

89 Anna Olofsdotter
d 20.3.1710 i Häradskär, Gryt

90 Anders Olofsson
d 2.3.1702 i Fångö, Gryt
g 1670 m

91 Ingeborg Larsdotter
d 2.2.1702 i Fångö, Gryt

VII

176 Erik i Häradskär
(far till nr 88. Finns i mantalslängd 1655)

Källor:

Gryt och Börrum kyrkböcker
Per-Anders Boqvist, Stockholm